

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Llegeix els textos següents sobre els pobles indoeuropeus.

Però, qui eren els indoeuropeus?

I. Pobles preindoeuropeus

- **Déus.** [...] de la vella Europa. La seva divinitat central era femenina, la Gran Mare donadora de la vida, assimilada a la terra que genera el fruit de la collita, procés que és essencial en una cultura agrícola com aquella.
- **Societat i família.** En consonància amb la concepció dels déus i els éssers sobrenaturals, la societat humana de la vella Europa era matriarcal. La dona hi ocupava el paper central. L'herència es transmetia per línia femenina, i també el nom i el reconeixement de l'estirp. [...] la societat de la vella Europa sembla que va ser molt igualitària. No hi havia grans diferències de classe ni tampoc de sexes...

En un sistema matriarcal, com el de l'Europa primitiva, la dona acostuma a ser lliure d'escollir el marit que vulgui, o més ben dit, els marits que vulgui. No existeix el concepte ni la penalització de l'adulteri, que respon a la necessitat de garantir en els sistemes patriarcals la puresa de la successió per via paterna [...] és la mare [...] la que manté al seu costat els fills i els educa.

- **Ciutats.** Les ciutats de la vella Europa estaven situades normalment en llocs que destaquen per la seva bellesa i per l'abundància d'aigua i sòl de bona qualitat... sense condicions per a la defensa. Perquè aquella era una cultura de gentes essencialment pacífiques, més amants de les arts que de la guerra, i que no tenien grans fortificacions ni armes.
- **Activitat econòmica.** Encara que la vella Europa tenia una economia i una estructura típicament agrària, la gent tenia animals domèstics, principalment ovelles, cabres i porcs. I per completar la dieta, pescaven la carpa o l'esturió, i caçaven –probablement amb l'ajuda de gossos– el cérvol, el senglar o el toro salvatge.
- **Classes socials.** No hi ha cap indici arqueològic [...] que faci suposar que a la societat de la vella Europa hi hagués una divisió de classes socials entre governants i governats o entre amos i treballadors. No hi havia palaus gaire més rics que els habitatges comuns, ni enterraments reials o principescos. El que sí que hi havia en abundància eren temples amb molta acumulació de riqueses –or, coure, marbre, ceràmi-

ques– que suggereixen una teocràcia o una monarquia teocràtica.

II. Pobles indoeuropeus

[...] es va concretar la indoeuropeïtat d'Europa per la confluència de dues estirps: els agricultors civilitzats de la vella Europa i els pastors bàrbars de les estepes.

- **Ciutats.** [...] existència entre els indoeuropeus de ciutadelles o llocs d'habitatge en elevacions fortificades. [...] aquest tipus de construccions suggereix, més que una agressivitat bèl·lica especial d'aquesta gent, unes determinades condicions de vida: veïns hostils, amenaces d'atacs des de l'exterior, etc.
- **Caràcter del poble.** En resum, els indoeuropeus es presenten com un poble fort per a la guerra, que utilitza el cavall, bé muntant-lo, bé fent que arrossegui els seus carros de guerra. Les èpiques índia, grega, germànica i celta reflecteixen una societat dominada pels valors de l'heroisme, la força, la destresa en el maneig de les armes. [...] I l'arqueologia del I mil·lenni aC a Europa posa de manifest esplèndids paraments dotats d'armes de diversos tipus a les tombes dels prínceps; aquest fet reflecteix una societat jerarquizada i dominada per una noblesa guerrera.
- **Déus.** Com a fons més antic de les concepcions religioses dels indoeuropeus sembla que apareix un cert tipus de religió naturalista en la qual són venerats alguns fenòmens naturals com ara el sol, el foc, el llamp, el tro, els vents, les aigües [...], divinitats que en general provenen del cel o, més exactament, corresponen a fenòmens atmosfèrics.
És versemblant, malgrat tot, que en època de comunitat s'hagi iniciat un procés de personalització dels déus. En aquest sentit, tenim una dada segura, com és l'existència de la divinitat comuna *diéus pater [...] concebuda en conseqüència com un «pare de tots els déus».
- **Culte.** No sembla que els indoeuropeus construïssin temples, però sí que tenien llocs sagrats a l'aire lliure. I hi ha indicis que les ofrenes als déus es feien mitjançant combustió [...]
- **Societat i família.** El tipus de família indoeuropea era la que es coneix amb el nom de «gran família». Els parents s'agrupaven sota l'autoritat d'un cap de fa-

mília, el patèr. Els descendents masculins, quan es casaven, no abandonaven la unitat familiar, ni fundaven família nova. Normalment, quan prenien muller la introduïen en el si de la gran família.

Els matrimonis eren exògens, és a dir: els homes acordaven el matrimoni amb una dona d'una altra família i la portaven a la seva. [...] En realitat, quan es casaven, les dones deixaven en la pràctica de pertànyer a la seva família de sang per integrar-se en la família del marit que, quan moria, deixava la seva esposa *vídua*, aïllada i desamparada en una família que, al cap i a la fi, no era la seva.

[...] la seva precària situació [...] exigia que algú s'ocupés de defensar els seus drets i els de la seva descendència en cas de conflicte. Aquesta missió era assumida pel pare de l'esposa [...] després de la seva

mort [...] pel seu germà, successor freqüentment com a cap de la família.

- **Classes socials.** [...] teoria de la divisió en tres estaments o classes, de característiques molt diferenciades i amb un rígid repartiment de funcions. Aquesta visió va ser formulada per Dumézil [...] La primera classe podia ser la sacerdotal, encarregada del ritual, de la relació amb la divinitat, de la conservació de les tradicions. La segona podia estar constituïda per la noblesa guerrera. La tercera podia ser la dels artesans i els treballadors de diversos oficis. El panteó indoeuropeu devia estar estructurat a imatge i semblança de la societat humana [...].

FRANCISCO VILLAR, «Los indoeuropeos y los orígenes de Europa», dins *Lenguaje e historia* (Adaptació)

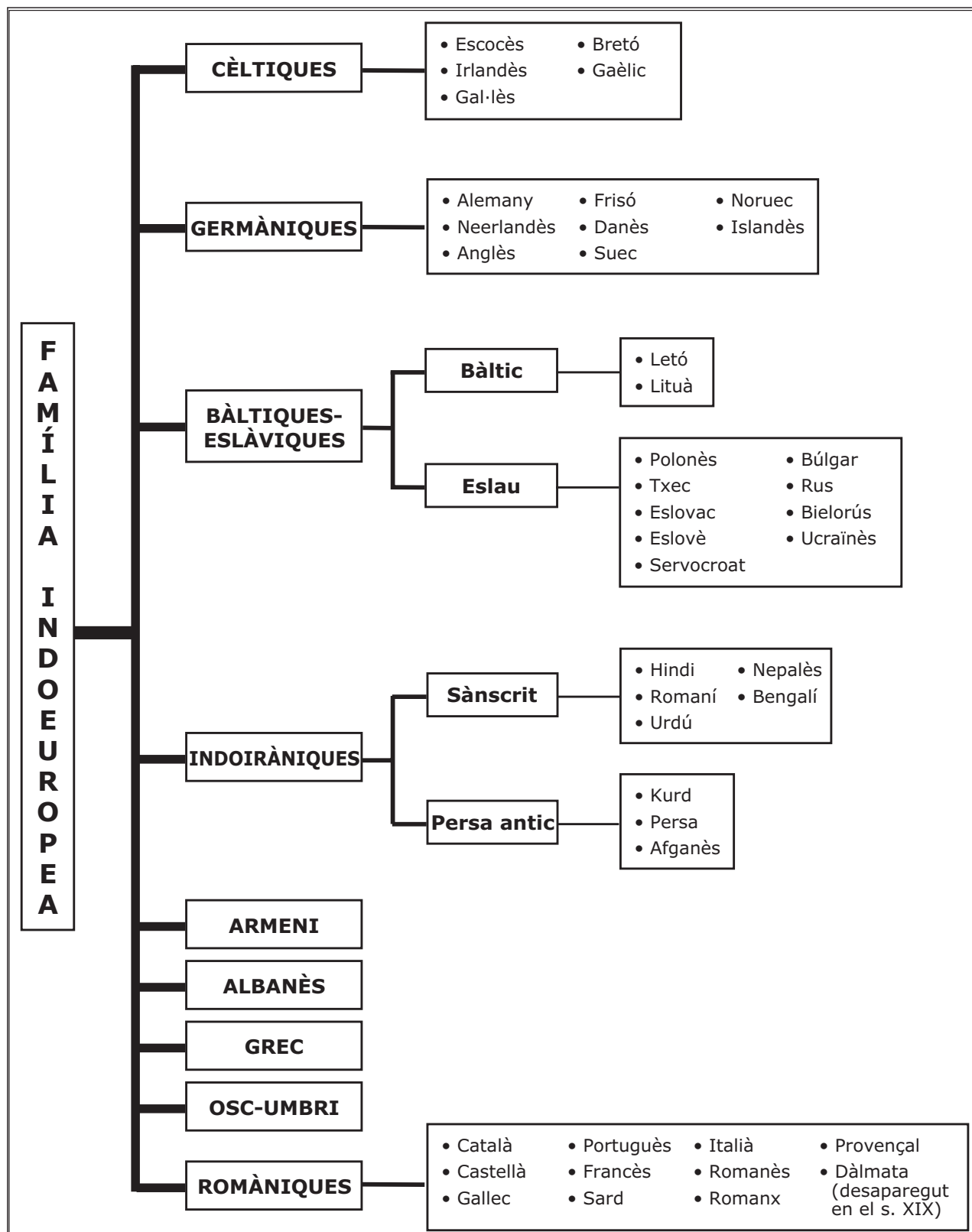
2 Després de llegir els textos anteriors, estableix les diferències entre els dos pobles en els aspectes següents:

	PREINDOEUROPEUS	INDOEUROPEUS
Línia de successió		
Classes socials		
Activitat econòmica		
Religió		
Ciutats		
Animals coneguts		
Caràcter del poble		

LES LLENGÜES INDOEUROPEES

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Estudia l'arbre genealògic de les llengües indoeuropees.

2 Busca en aquesta sopa de lletres el nom de nou llengües romàniques.

V	I	L	D	A	C	O	N	I	M	R
O	G	E	L	G	A	L	L	E	C	O
C	O	S	I	B	T	P	Q	Z	E	P
A	G	E	F	R	A	N	C	E	S	O
S	C	R	S	Y	L	A	T	J	E	R
T	S	F	H	X	A	I	C	R	I	T
E	F	A	C	E	S	I	T	M	X	U
L	O	D	R	O	M	A	N	E	S	G
L	E	T	A	D	O	N	I	L	T	U
A	V	E	N	S	N	C	O	P	A	E
D	V	I	T	A	L	I	A	H	T	S
O	P	R	O	V	E	N	Ç	A	L	E

LES LLENGÜES SÓN:	
1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	

EL NOM DE LA ROSA

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

**Llegeix atentament aquest fragment de l'obra *El nom de la rosa*, d'Umberto Eco.
Després, respon les preguntes.**

El nom de la rosa

L'home somrigué (o, si més no, així m'ho va semblar) i, alçant el dit en to admonitori, féu:

–Penitenciàgite! Vide quan draco venturus est a rodegarla l'ànima meva! La mortz est super nos! Prega que venga lo papa sant a alliberar nos a malo de tutte les peccata! Ah, ah, vos pladse ista nigromància de Domini Nostri Iesu Christi! Et àdhuc jois m'és dols e plaizer m'és dolors...Cave il dimoni! Semper mi insidia en qualche cantó per queixalar-me los garrons. Però Salvatore non est insipiens! Bonum monasterium, et qui si magna et si ruega dominum nostum. Et il resto valet un figo secco. Et amen. Oi?

Al llarg d'aquesta narració hauré de tornar a parlar molta vegada d'aquesta criatura i reportar les seves paraules. Confesso que això em ve molt a repèl perquè a hores d'ara sóc incapaç d'escatir, com ho era llavors, quina mena de llengua parlava. No era pas el llatí, en què s'ex-

pressaven els lletraferits de l'abadia, ni tampoc la llengua vulgar d'aquelles contrades ni cap altre parlar viu que hagués sentit. [...] Més tard, quan em van explicar la seva vida atzarosa i els diversos llocs en què havia recalat, sense arrelar-se enlloc, em vaig adonar que Salvatore parlava totes les llengües i no en parlava cap. O, més ben dit, que s'havia inventat una llengua pròpia que confegia amb bocins de les altres llengües amb què havia entrat en contacte, i vaig arribar a pensar que la seva no era pas la llengua adàmica que havia parlat la humanitat benaurada, unida per un sol parlar, des dels orígens del món fins a la Torre de Babel, ni tampoc cap de les llengües sorgides arran de la malastrugança de llur divisió, sinó ben bé la llengua babèlica de l'endemà del càstig diví, la llengua de la confusió primera. [...] També després em vaig adonar que podia designar una cosa tant en llatí com en provençal.

UMBERTO ECO, *El nom de la rosa*.

1 En el text hi ha una explicació sobre la diversitat de les llengües, és de tradició clàssica o bíblica?

2 Què és la «llengua adàmica»?

3 Qui va construir la torre de Babel? Per què?

4 Quines conseqüències va tenir l'edificació d'aquesta construcció?

5 Repassa les paraules de Salvatore i indica'n dues paraules en llatí, provençal, italià i català.

LLATÍ	PROVENÇAL	ITALIÀ	CATALÀ

EL LLATÍ MACARRÒNIC

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix les notes següents sobre l'expressió «macarrònic».
Després, fes una activitat d'investigació.

Llatí macarrònic

El llatí macarrònic era un llatí molt defectuós que barrejava paraules llatines amb paraules de llengua vulgar a las quals s'afegia una terminació llatina. Era el llenguatge que es va fer servir a partir del segle XVI en unes composicions burlesques i satíriques que es van anomenar «macarronees», procedents d'Itàlia.

Segons Coromines, no semblen derivats directes de *maccherone*, «macarró», sinó de l'alt italià *macaron*, «error garrafal», que alhora deu ser una aplicació figurada del mateix mot en l'accepció «home babau» (pròpia encara de l'italià literari i molt popular en els dialectes del nord), ja que d'aquesta zona d'Itàlia provenien els dos primers autors de *Macarronees*, de Pàdua era Michele degli Odari (el Tifi), i de Màntua era el cèlebre Folengo (Merlino Cocaio), que van escriure poemes d'aquest nom l'any 1490 i a principis del segle XVI.

En aquest sentit, el mot potser era una aplicació figurada, a causa de la textura tova de la pasta de macarró comparada amb la fluïdesa del *maccherone*, que alguns defineixen com un home feble i alhora neci.

Aquest llatí macarrònic s'anomena també llatí de cuina, en francès *latin macaronique* o *latin de cuisine*, en anglès *Dog Latin* o *Macaronic Latin*, i en llatí mateix *Latinitas culinaria*.

Podem veure'n un exemple en aquesta versió del *Quixot* d'Ignacio Calvo:

Macarroni anglès, 1772.
 Guildhall Library and art Gallery, Londres.

CAPITULUM PRIMERUM

In isto capítulo tratatur de qua casta pajarorum erat dñus Quijotus et de cosis in quibus matabat tempus.

In uno lugare manchego, pro cuius nómine non volo calentare cascos, vivebat facit paucum tempus, quidam fidalgus de his qui habent lanzam in astillerum, adargam antiquam, rocinum flacum et perrum galgum, qui currebat sicut ánima quae llevatur a diábollo. Manducatoria sua consistebat in unam ollam cum pizca más ex vaca quam ex carnero, et in unum ágilis-mógilis qui llamabatur salpiconem, qui erat cena ordi-

naria, exceptis diebus de viernes quae cambiabatur in lentéjibus et diebus dominguis in quibus talis homo chupabatur unum palominum. In isto consumebat tertiam partem suae haciendae, et restum consumebatur in trajis decorosis sicut sayus de velarte, calzae de velludo, pantuflí et alia vestimenta que non veniut ad cassum.

Historia Domini Quijoti Manchegi, de Miguel de Cervantes,
 traduïda al llatí macarrònic per Ignatium Calvum,
 Madrid 1922.

Però la paraula «macarró» d'aquesta primera parada a Itàlia ha seguit un llarg viatge fins avui...

Segona parada, Anglaterra segle XVIII

En el segle XVIII va sorgir una moda excessivament sofisticada i amanerada en la roba, el menjar i fins i tot en la llengua, ja que es feia servir un anglès barrejat amb llatí. Eren homes joves que havien viatjat a Itàlia i que van adoptar el terme italià *maccherone* per a qualsevol cosa que consideressin de moda. Eren característics de la seva indumentària uns petits barrets que portaven sobre uns pentinats tan alts que els barrets només se'ls podien treure amb la punta d'una espasa. Es van anomenar *macaronis* i eren objecte de burla per la seva afectació i gust per les coses estrangeres. Per als sectors de població més pobres es van convertir en símbol del que representava tenir diners, i va arribar a relacionar qualsevol noble o persona adinerada amb un *macaroni*.

Tercera parada, Estats Units, la cançó *Yankee Doodle*:

*Yankee Doodle went to town,
a-riding on a pony;
he stuck a feather in his hat,
and called it macaroni.*

Aquesta cançó la cantaven originàriament els oficials britànics per burlar-se dels desorganitzats *ianquis* («Joanets» de Jan, *Joan* en holandès), colonials que van combatre al seu servei contra els que consideraven pagerols ignorants. Traducció de la cançó:

Un pagès desmanegat va anar a la ciutat,
enfilat en un poni,
amb una ploma al barret
i li deia *macaroni*.

L'ofensa no només era presentar els colons com homes desmanegats enfilats en un poni, sinó burlar-se del fet que es creien al mateix nivell que els anglesos perquè havien prosperat a Amèrica, quan només eren nous rics que es posaven una ploma al cap i l'anomenaven *macaroni*, com a signe de distinció quan era justament el contrari.

Però els nord-americans no es van ofendre, sinó que més aviat els va agradar el sobrenom i aviat el van adoptar per referir-se a si mateixos.

Quarta parada, Antàrtida. Els pingüins, a causa de les crestes de color groc que tenen, que recorden la ploma dels barrets, van ser anomenats *macaroni* pels «dandis macaroni», viatgers anglesos del segle XVIII que adoptaven les modes europees més extravagants.

I en l'actualitat: s'anomena macarrònic l'ús incorrecte de qualsevol llengua, per exemple, es pot dir *parla un anglès macarrònic*.

1 Busca exemples de llatí macarrònic en l'actualitat, en pel·lícules com ara *La vida de Brian* o en còmics com ara els d'*Astèrix*.

EVOLUCIÓ DEL LLATÍ

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Completa aquesta taula cronològica situant-hi els esdeveniments numerats en el lloc corresponent.

EVOLUCIÓ DEL LLATÍ								
s. VI-III aC	s. III-I aC	s. I aC - I dC	I dC - II dC	s. II-VII	VII-XIV	XIV-XVI	XVII-XIX	XX-XI
Llatí arcaic	Llatí preclàssic	Llatí clàssic	Llatí postclàssic	Llatí tardà	Llatí medieval	Llatí humanístic	Neollatí	Llatí actual

1. Llatí preliterari; només se'n conserven textos epigràfics.
2. El llatí ja no es parla. Les llengües romàniques que en provenen es van consolidant, i el llatí passa a ser una llengua escrita pels homes cultes de l'època.
3. Amb el Renaixement es produeix una recuperació del llatí com a llengua escrita i parlada en cercles cultes.
4. Estat d'or del llatí i la literatura llatina.
5. Desintegració progressiva del llatí i formació de les llengües romàniques.
6. Ús científic i literari del llatí després del Renaixement.
7. Apareixen els primers textos literaris.
8. La llengua i la literatura llatines tenen característiques semblants al període anterior, però el nivell no és tan alt.
9. Ressorgiment del llatí parlat i escrit com a llengua d'unió internacional.

PER QUÈ PARLAR I ESCRIURE EN LLATÍ AVUI EN DIA

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix atentament el text següent.

És sorprenent que la majoria de la gent a la qual se li pregunta pel llatí tingui la idea que només va ser la llengua que parlaven els antics romans.

Són molts, fins i tot els mestres i professors, que continuen repetint aquesta afirmació tan inexacta, de manera que la majoria de les persones, fins i tot les que tenen una formació acadèmica més sòlida, consideren que el llatí ha estat i és des de fa segles una llengua morta i, com a tal, inútil per a les necessitats de la societat moderna. Sembla que aquesta és una de les raons per les quals, en conseqüència, l'ensenyament del llatí se va eliminant progressivament dels plans d'estudis moderns.

Però no hi ha res més lluny de la veritat si es fa un cop d'ull a la història de les ciències i la literatura occidental dels últims vint segles, i s'observa l'enorme vigor cultural d'aquesta llengua i el paper fonamental que ha desenvolupat en la transmissió dels coneixements. No només no ha desaparegut, sinó que s'ha anat enriquint amb els anys i s'ha convertit en un magnífic instrument de comunicació i de cultura. El llatí s'ha parlat i s'ha escrit ininterrompudament durant els últims vint-i-cinc segles. Actualment no falten persones que, fidels a aquesta tradició i conscients dels avantatges de tenir

una llengua comuna, la continuen fent servir habitualment en les seves activitats quotidianes i en les seves relacions personals.

Hi ha persones que se sorprenen del fet que hi hagi qui prefereixi servir-se del llatí per comunicar-se, havent-hi com hi ha moltes llengües modernes aptes per a aquestes finalitats. Però cal recordar que la majoria solen ser llengües nacionals o en algun cas plurinacionals, però són escasses, per no dir cap, les que es poden considerar patrimoni comú de tots els pobles. Aquesta és la particularitat i l'avantatge de la llengua llatina: sense deixar de banda les nostres llengües vernacles, podem fer ús lliure en la comunicació internacional d'una llengua universal, que pertany a tots i sobre la qual ningú no pot reclamar més drets que els altres.

Davant d'altres intents, en molts casos efímers o utòpics, de creació de llengües artificials amb validesa universal o internacional, el llatí té el suport de vint segles ininterromputs d'existència i d'ús efectiu i amb realitzacions actuals, de vegades menys conegudes.

Text extret i adaptat de
www.latinitatis.com/latinitas/menu_es.htm

1 Estàs d'acord amb la tesi de l'autor d'aquest escrit? Creus que, en efecte, el llatí podria convertir-se en llengua internacional? Per què?

2 L'autor esmenta altres intents «utòpics» i «efímers». A què fa referència?

3 Quines creus que són aquestes realitzacions actuals del llatí menys conegudes?

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

- 1 Fixa't en la lletra d'aquest himne i comenta a la classe la teva opinió sobre aquesta proposta en llatí.

Himne de la Unió Europea en llatí

La Unió Europea va adoptar l'*Himne a la alegria* com a himne europeu l'any 1986. La melodia correspon a la Novena Simfonia, composta l'any 1823 per Ludwig van Beethoven. Aquest himne encara no té lletra, però hi ha un projecte de la Comissió Europea (CE) per elaborar un text que representi els ideals de la Unió. Peter Roland ha preparat tres estrofes en llatí relacionades amb la pau i l'Europa unida en la diversitat, a partir del lema de la UE: *Units en la diversitat*.

*Est Europa nunc unita
et unita maneat;
una in diversitate
pacem mundi augeat.
Semper regnant in Europa
fides et iustitia
et libertas populorum
in maiore patria.
Cives, floreat Europa,
opus magnum vocat vos.
Stellae signa sunt in caelo
aureae, quae iungant nos.*

Traducció:

Europa està ara unida
i que unida romangui;
una en la diversitat
contribuint a la pau del món.
Que sempre regnin a Europa
la fe i la justícia
i la llibertat dels pobles
en una pàtria més gran.
Ciutadans, que Europa prosperi,
la gran tasca us crida.
Les estrelles són al cel els símbols,
daurades, que ens uneixen.

El rapte d'Europa, oli d'Erasmus Quellin.
Museu del Prado, Madrid.

- 2 Busca informació sobre el personatge mitològic d'Europa i el nom de la moneda europea.

Coniunciones in Tela Totius Terrae

■ Llatí viu

Meteorologia en llatí: <http://latin.wunderground.com/global/stations/16239.html>

Les notícies en llatí: <http://www.yleradio1.fi/nuntii/>

Academia Latinitati Fovendae: <http://academialatina.org/index.htm>

Biblioteca augustana: <http://www.fh-augsburg.de/~harsch/augusta.html#la>

Latinitas viva: http://www.latinitatis.com/latinitas/menu_es.htm

Circulus Latinus Barcinonensis: <http://barcino.latinitatis.com/>

Circulus Latinus Caesaraugustanus: <http://zaragoza.latinitatis.com/>

Societas Latina Gaditana: <http://gades.latinitatis.com/>

Circulus Latinus Panormitanus: <http://www.cirlapa.org/>

Vicipaedia: <http://la.wikipedia.org/w/index.php?title=HomePage>

Lingua Latina Aeterna: <http://www.linguaeterna.com/la/>

■ Lèxic

<http://www.obta.uw.edu.pl/~draco/docs/vocomp.html>

<http://www.lrz-muenchen.de/~ramminger/words/startny.htm>

http://www.vatican.va/roman_curia/institutions_connected/latinitas/documents/rc_latinitas_20040601_lexicon_it.html

<http://www.geocities.com/Athens/Agora/8704/lexicum/lexa.html>

<http://www.dl.ket.org/latin2/vocab/index.htm>

Propostes didàctiques: <http://personal.telefonica.terra.es/web/comites-argonautas/experiencias.htm>

■ Unitat 1

<http://recursos.cnice.mec.es/latingriego/Palladium/cclasica/esc421ca3.php> (amb activitats)

http://www.sanskrit-sanscrito.com.ar/espanol/linguistica_origen/origen1.html#anchor108047

<http://www.proel.org/mundo/indoeuro.htm>

<http://www.unav.es/hAntigua/textos/docencia/grecia/practicas/lenguas.html> (Universidad de Navarra)

http://www.continuitas.com/ballester_prerromanas.pdf (a la península Ibèrica)

<http://wapedia.mobi/es/Indo-Europeos> (molta informació)

<http://antalya.uab.es/pcano/aulatin/lilibreVI/indoeuropeo.htm>

http://europa.eu/abc/symbols/anthem/index_es.htm (Himne de la Unió Europea)

L'ALFABET LLATÍ

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix aquest text i fixa't en la làmina de l'alfabet llatí. Després, respon les preguntes.

Per conèixer l'alfabet llatí i la seva pronunciació recorem a un pioner de l'educació moderna, Iohannis Amos Comenius (Jan Amos Komensky, 1592-1670), que va dedicar la seva vida i la seva feina a l'educació de la joventut. Concebut com un llibre de text de la llengua llatina per als nens, *Orbis Sensualium Pictus* comença amb una descripció de l'alfabet llatí il·lustrat amb sons naturals, com ara els sons que produeixen els animals. És el primer alfabet onomatopèic en el qual cada lletra va relacionada amb la veu d'un animal i aquesta veu és imita-

da per la lletra. Aquesta descripció constitueix una font excel·lent per a la pronunciació correcta de l'alfabet llatí. Tingueu en compte que, encara que les diferències de pronunciació són poques amb el català i el castellà, perquè, després de tot, nosaltres *loquimur latine*, però hem de pensar en la dificultat que pot comportar per a una persona anglesa pronunciar correctament la vocal *a*, per exemple. Aquí teniu una làmina amb aquestes imatges i els textos en llatí i català per presentar-vos l'alfabet a la classe.

Litterae latinae

A a*Cornix cornicatur AA.*

La cornella claca aa

B b*Agnus balat BEEE.*

El xai bela beee

C c*Cicada stridet CI CI.*

La cigala xerrica ki ki

D d*Upupa dicit DU DU.*

La puput diu du du

E e*Infans ejulat E E E.*

El nen plora e e

F f*Ventus flat FI FI.*

El vent bufa fi fi

G g*Anser gingrit GA GA.*

L'oca claca ga ga

H h*Os halat HAH HAH.*

La boca exhala hah hah

I i*Mus mintrit I I I.*

El ratolí crida íííí

Litterae latinae

K k

Anas tetrinit KHA KHA.

L'ànec crida *kha kha*

L i

Lupus ululat LU ULU.

El llop udola *lu ulu*

M m

Ursus murmurat MUM.

L'ós brama *mum mum*

N n

Felis clamat NAU NAU.

El gat miola *nau nau*

O o

Auriga clamat O O O.

L'auriga crida *o o o*

P p

Pullus pipiat PI PI.

El pollet piula *pi pi*

Q q

Cucus cuculat KUK KU.

El cucut canta *kuk ku*

R r

Canis ringitur ERR.

El gos grunyeix *err*

S s

Serpens sibilat SI.

La serp xiula *si si*

T t

Graculus clamat TAE TAE.

La gralla crida *tae tae*

U u

Bubo ululat U U.

El mussol udola *u u*

X x

Rana coaxat COAX.

La granota rauca *coax coax*

Litterae latinae

Y y

Asinus rudit Y Y Y.

L'ase brama y y y

Z z

Tabanus dicit DS DS.

El tàvec diu ds ds

1 Quines diferències trobes entre l'alfabet llatí i el nostre?

2 Has comprovat que el nostre alfabet és més extens, qui va crear aquestes noves lletres?, quan?

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix el text llatí i la traducció, després respon les preguntes.

Lectio

Praeceptor, Lvsivs et Aeschines pueri, Cotta

Pr. Cape tabellam abecedariam manu sinistra et radium hunc, quo indices singula elementa. Sta rectus. Pileum pone sub axilla. Audi attentissime, quemadmodum ego has litteras nominabo. Specta diligenter, quo gestu oris. Vide ut eodem prorsum modo reddas, cum reposcam. Sis mecum. Iam audisti? Sequere nunc me singillatim praeceuntem. Tenes probe?

Lu. Videor mihi sic satis.

Pr. Unaquaeque istarum vocatur littera. Ex his quinque sunt vocales, A, E, I, O, V, quae sunt in vocabulo Hispano oveja, quae est ovis. Memineris huius verbi. Hae cum una qualibet vel pluribus aliarum, syllabam efficiunt. Sine vocali non fit syllaba, et vocalis ipsa non raro est syllaba. Itaque aliae omnes consonantes nominantur, quia per se nihil sonant, nisi adhibita vocali. Habent enim sonum quendam imperfectum et mancum, b, c, d, g, quae sine e parum sonant. Iam ex syllabis fiunt voces, seu verba: ex his sermo, quo beluae omnes carent, nec tu a belua differes, ni probe sermonem discas. Evigila et nava sedulam operam. Ito, sede cum tuis condiscipulis et edisce quae praescripsi.

Lu. Non ludimus hodie?

Ae. Non, nam dies est operarius (1). Eho, tu venisse te huc arbitraris lusum? non est hic ludendi locus, sed studendi.

Lu. Cur ergo ludus nominatur?

Ae. Nominatur quidem ludus, sed litterarius, quia litteris est hic ludendum, alibi pila, trocho, talis; et Graece audivi appellari scholam, quasi otium, quod verum sit otium et animi quies aetatem in studiis agere. Sed ediscamus, quae iniunxit institutor, summisso murmure, ne aliis aliis simus impedimento.

Lu. Avunculus meus, qui aliquando dedit operam litteris Bononiae, docuit me melius memoriae infigi quae velis, si altius pronunties idque confirmari auctoritate nescio cuius Plinii.

Fragment d'un sarcòfag que reproduïx una conversa filosòfica. Museu Gregorià Profà, Vaticà.

Ae. Si quis ita velit ediscere suas formulas, in hortos secedat, aut in coemeterium templi: ibi clamet licet, quoad excitet mortuos.

Co. Pueri, hoccine est ediscere? garrire, iurgari? Agite, convenite ad praeceptorem omnes, iussu eius.

Mestre, Lucius i Esquines (nois), i Cotta

MESTRE. Agafa l'abecedari amb la mà sinistra i aquest punter amb la dreta per senyalar cada una de les lletres; mantingues-te dret, desà el teu barret sota l'aixella. Escolta amb atenció com jo esmentaré les lletres, i para compte com les pronuncio. Procura dir-les després, quan jo t'ho demani, de la mateixa manera que jo les dic. Ara segueix-me a mi, que vaig per davant dient-les d'una en una. Ho has entès bé?

LUCIUS. Crec que sí.

MESTRE. Cada una d'aquestes s'anomena lletra: n'hi ha cinc que són vocals, A, E, I, O, U, i que les conté la paraula hispànica *oueia*, que en llatí es diu *ovis*. Recorda aquest nom. Aquestes vocals fan síl·laba amb qualsevol o amb més de les altres; sense vocals no es fa síl·laba, i encara una vocal sola és síl·laba no poques vegades. Totes les altres s'anomenen consonants, perquè no sonen si no se'ls ajunta una vocal; així tenen un so imperfecte i coix. B, C, D, G, que sense la E sonen poc. De les síl·labes es formen els mots o les paraules, i d'aquestes neix la parla que a totes les bèsties els falta; i tu no seràs diferent de les bèsties si no aprens a parlar bé. Espavila't i para compte. Va, seu amb els teus condeixebles i aprèn la lliçó que t'he dit.

LUCIUS. No juguem, avui?

ESQUINES. No, perquè és dia de treballar. O has vingut aquí per jugar? Aquest no és lloc de joc, sinó d'estudi.

LUCIUS. Per què l'anomenen joc?

ESQUINES. Se l'anomena joc, però literari, perquè aquí s'ha de jugar amb lletres, i en un altre lloc a pilota, la trompa, l'osset. Vaig sentir dir que en grec s'anomena *skole*, que és com lleure, perquè és un veritable descans, i vol quietud d'ànim el viure estudiant. Però aprenquem la lliçó que ens ha indicat el mestre, i això en veu baixa per no pertorbar-nos els uns als altres.

LUCIUS. El meu avi, que va estudiar un temps a Bolo-nya, em va ensenyar que es queda millor a la memòria el que un vol si ho pronuncia en veu alta, i això ho confirma l'autoritat de no sé què Plini.

ESQUINES. –Si algú vol aprendre les seves lliçons d'aquesta manera, que se'n vagi als horts o als cementiris dels temples; i cridi fins que desperti els morts.

COTTA. –Això és estudiar, nois? Xerrar, moure porfies? Au, veniu, que així ho mana el mestre.

JOAN LLUÍS VIVES, *Diàlegs*

1 Quina és la mà sinistra? Aquest adjectiu prové de la llengua llatina?

2 Per què sinistre ha arribat a tenir el significat de «funest»?

3 Com s'explica que en la paraula «ovella», tal com es diu en el text, apareguin les cinc vocals?

4 Quin nom rebien les escoles en llatí i en grec? Els continuem fent servir amb el mateix significat? Escriu paraules catalanes derivades de les originàries llatines que fan referència a l'escola.

APRENDRE A LLEGIR I A ESCRIURE A ROMA

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Fixa't com els nens aprenien a llegir i a escriure a Roma.
Després, respon les preguntes següents.

Però bé sé que en aquesta edat al nen li agrada molt jugar; doncs bé, convertim-li en un joc la lectura i l'escriptura [...] El primer que distingeixin bé les figures de les lletres. Veient-les, dibuixant-les, etc., que sàpiguen el nom de cada una, encara que no les aprenguin per ordre. Doneu-los, per exemple, joguines de boix o d'ivori que representin les lletres i que juguin entre si a posar-los nom. Perquè aprenguin a escriure les lletres serà bo esculpir-les en una tauleta, i que ells vagin passant l'estilet pel solc, mentre canten el nom de la lletra que dibuixen. D'aquesta manera no caldrà portar-los forçosament la mà.

Després s'ajunten en síl·labes i les canten i les escriuen al mateix temps, i ho repeteixen moltes vegades, fins que a poc a poc van llegint i escrivint paraules d'una síl·laba, de dues, etc. No s'ha de córrer, la pressa retarda moltíssim.

S'ha de llegir molt a poc a poc, sil·labejant, repetint la síl·laba en què s'entrebanqui; després la paraula seguida, fins que a poc a poc s'adquireixi certa seguretat i rapidesa. Quan s'escrigui no s'han de posar només noms vulgars i ordinaris, sinó algunes paraules desconegudes perquè vagi formant progressivament el seu vocabulari.

La frase o el vers que llegeixi o escrigui ha de tenir la seva idea completa, una sentència útil i honesta. Seran màximes i principis de vida, que anirà gravant a la seva ànima per sempre. En els vostres jocs repetiu versos escollits i famosos dels millors poetes. Exigiu-li una bona pronunciació de totes les lletres, de les paraules, i que repeteixi els versos més embarbussats, fins que els pronuncii ràpidament i sense cap vacil·lació.

JOSÉ GUILLÉN, *Urbs Roma*
 (Adaptació)

- 1 Indica les fases que s'esmenten en la lectura sobre la manera com aprenien a escriure els romans.**
Compara aquest procediment amb el que se segueix en l'actualitat. Hi trobes gaires diferències?

- 2 Per aconseguir una bona pronunciació es recomanava fer servir versos embullats.**
Vol dir versos de difícil pronunciació o embarbussaments com aquests.
Intenta repetir-los en veu alta.

EO EO CUM EO EO

Vaig allà quan vaig allà.

IN MARI MERI MIRI MORI MURI NECESSE EST

És necessari per a un ratolí morir en un mar d'extraordinari vi.

TE TERO, ROMA, MANU NUDA, DATE TELA, LATETE!

Et destrueixo, Roma, amb la meva pròpia mà, lliureu les armes, amagueu-vos!

(Atribuïda a Anníbal)

- 3 Ja veus que, per aprendre bé la forma i la pronunciació de les lletres, és aconsellable jugar amb elles. Altres jocs de lletres són els *pangrames*, és a dir, frases que contenen totes les lletres de l'alfabet. Intenta llegir aquests.

«DUC ZEPHIRE EXURGENS CURRUM CUM FLATIBUS ÆQUOR»
«SIC FUGIENS, DUX, ZELOTYPOS QUAM KARUS HABERIS»
«VIX PHLEGETON ZEPHIRI QUÆRENS MODO FLABRA MYCILLO»

L'ensenyament de l'escriptura es va fent al mateix temps que el nen aprèn a llegir. El nen va escrivint a la seva taula les lletres, les síl·labes, les paraules o la frase que ha de llegir. Poden seguir-se dos mètodes, el primitiu, seguit a l'escola grega, que és agafar-li la mà al nen fins que s'acostuma a moure-la seguint els trets

que ha de marcar; i l'altre, modern, pròpiament de l'escola llatina, que consisteix a presentar al nen taules en les quals ja estan marcats els solcs de les lletres, i el nen passa el seu estilet per sobre.

JOSÉ GUILLÉN, *Urbs Roma*
(Adaptació)

- 4 Recordes com vas aprendre a escriure? Seguint el mètode grec o el llatí?

Relleu romà que representa un mestre fent la lliçó.

EVOLUCIÓ DE L'ALFABET LLATÍ

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix el text següent.

[14] Primi per figuras animalium Aegyptii sensus mentis effingebant (ea antiquissima monimenta memoriae humanae impressa saxis cernuntur), et litterarum semet inventores perhibent; inde Phoenicas, quia mari praepollebant, intulisse Graeciae gloriamque adeptos, tamquam reppererint quae acceperant. Quippe fama est Cadmum classe Phoenicum vectum rudibus adhuc Graecorum populis artis eius auctorem fuisse. Quidam Cecropem Atheniensem vel Linum Thebanum et temporibus Troianis Palamedem Argivum memorant sedecim litterarum formas, mox alios ac praecipuum Simoniden ceteras repperisse. At in Italia Etrusci ab Corinthio Demarato, Aborigines Arcade ab Evandro didicerunt; et forma litteris Latinis quae veterrimis Graecorum. Sed nobis quoque paucae primum fuere, deinde additae sunt. Quo exemplo Claudius tres litteras adiecit, quae usui imperitante eo, post obliteratae, aspiciuntur etiam nunc in aere «publico» dis plebiscitis per fora ac templa fixo.

TÀCIT, *Annals* XI, 14.

Els primers, els egipcis expressaven amb figures d'animals els conceptes (aquests monuments, els més antics de la història humana, es veuen encara, gravats en pedra) i es presenten ells mateixos com a inventors de l'escriptura; pretenen que d'ells, els fenicis, perquè senyorejaven el mar, la traslladaren a Grècia i així aconseguiren la glòria d'haver inventat allò que havien après. De fet, la tradició conta que Cadmos, arribat amb un estol fenici, féu conèixer aquest art als pobles encara rudes de Grècia. Alguns reporten que Cècrops d'Atenes o Linos de Tebes o bé Palamedes d'Argos, als temps de Troia, invenaren els setze primers caràcters i que, després, d'altres i especialment Simònides hi afegiren els restants. Quant a Itàlia, els etruscos apren-gueren l'alfabet del corinti Demarat, els aborígens de l'arcadi Evandre; i per la forma, els caràcters llatins són iguals als més antics dels alfabetos grecs. Però també nosaltres, al començ, en tinguérem pocs; després foren afegits els altres. Seguint aquest exemple, Claudi inventà tres lletres, que, utilitzades sota el seu regnat, però després caigudes en desús, es veuen encara en les taules de bronze que, per a divulgar els plebiscits, són fixades per les places i els temples.

1 Fes un esquema que mostri l'evolució de l'alfabet llatí segons Tàcit.

PAÍS	APORTACIÓ	PERSONATGES

2 Per quin motiu mitològic Cadmos va anar a Grècia?

ABECEDARI I/O ALFABET?

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix el text següent sobre el significat de les paraules «abecedari» i «alfabet».

Les definicions de les paraules «abecedari» i «alfabet» segons el Gran Diccionari de la llengua catalana són:

Abecedari

(Del llatí tardà *abecedarius*).

1. m. Alfabet.
2. m. Conjunt de motlles per a reproduir una sèrie completa de lletres i de xifres.

Alfabet

(Del llatí *alphabētum*, pres del grec ἄλφα, alfa, i βῆτα, beta, nom de les dues primeres lletres gregues).

1. m. Conjunt de lletres emprades en l'escriptura d'un llenguatge.
2. m. En música, notació alfabètica.

Per tant, són pràcticament sinònims i, de fet, els fem servir indistintament.

El primer terme està format a partir del nom de les quatre primeres lletres de la sèrie llatina (a, be, ce, de), i el segon, a partir del nom de les dues primeres de la sèrie grega (alfa, beta). Encara que tots dos són vàlids, el nom *alfabet* és el d'ús més general i el que ha donat lloc a derivats: alfabètic, alfabetització, analfabet, etc.

Placa Funerària.
Museu Provincial
de Lugo.

1 Sabries respondre aquest enigma llatí?

VOCABULUM LATINUM QUATTUOR SYLLABARUM ET XIII LITTERARUM EST?

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix aquesta explicació.

Els signes d'exclamació i d'interrogació

La influència del llatí en la nostra llengua és evident des de les lletres mateixes, com ja sabeu, provenen de l'alfabet llatí. Però, a més, quan escrivim fem servir també altres signes, accents i signes de puntuació, com per exemple:

El signe d'interrogació ?, prové de l'abreviatura de QUAESTIO, «pregunta» que s'escrivia QO i va passar a ser escrita com un dígraf amb la *q* a dalt i la *o* a sota, i va evolucionar fins que va arribar al signe ?

El signe de l'exclamació ! prové de la interjecció d'alegria IO, que va arribar a ser un dígraf amb la *I* sobre la *o* i això va donar com a resultat el signe !

El motiu d'aquest ús va ser marcar la pregunta o l'exclamació per fer una entonació correcta en la lectura.

Al llarg de la història de la llengua, aquesta indicació gràfica ha estat molt variable. Fins al 1800 només es marcava el final de la interrogació o l'exclamació; a partir d'aquell any, sembla que per influència del castellà, es va produir una gran vacil·lació en l'ús del signe inicial. Els criteris que s'exposaven feien referència a la necessitat d'usar el signe d'obertura en oracions que, per l'estructura o per la llargada, tenien el perill de ser llegides com si fossin expositives.

Actualment, la normativa aconsella que es faci servir exclusivament el signe de tancament, però hi ha publicacions que mantenen el criteri esmentat de fer servir el signe d'obertura en alguns casos, o bé, fins i tot, de fer-lo servir sempre, com es fa en la llengua castellana.

1 Saps l'origen de l'abreviatura *etc.*? Què significava en llatí?

2 Busca informació sobre l'origen de signes de puntuació com ara la coma i el punt. Quan es van incloure en l'escriptura?

Coniunctiones in Tela Totius Terrae

■ Alfabet

Orthographia española de la Real Academia de 1741 en aquest enllaç

<http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/01159630108920410760035/ima0178.htm>

<http://www.proel.org/alfabetos/romano.html>

<http://www.wam.umd.edu/~rfradkin/latin-5.gif> (animació de l'evolució de l'alfabet del fenici, grec, etrusc, romà...)

<http://www.rodurago.de/en/index.php?site=correspondence&link=alphabet>

http://iesdolmendesoto.org/zonatic/caza_alfabeto/index.html

Alfabet de Comenius

<http://www.bew.unibe.ch/links/beweule.html>

http://www.fh-augsburg.de/~harsch/Chronologia/Lspost17/Comenius/com_o00a.html

ANALITZAR SINTAGMES

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

- 1 Llegeix el text següent. Fixa't en els sintagmas marcats en negreta. Analitza'ls i indica en quin cas hauria d'estar en llatí aquesta funció.

«... A continuació **el lleó i la bruixa** van rodar per terra però ella estava a sota; i al mateix temps **totes les criatures guerreres** que Aslan havia conduït allà **des de la casa** de la bruixa es van llançar violentament sobre les files enemigues, els nans amb les seves destrals com a armes, els gossos **amb els ullals**, el gegant amb el garrot –encara que **els seus peus** també van aixafar **dotzenes** d'adversaris–, els unicorns amb les banyes, els cen-

taures amb espases i peülles. L'esgotat exèrcit **d'en Peter els** va rebre amb aclamacions, i els recent arribats van rugir, mentre l'enemic cridava i s'embarbussava fins que el bosc va tornar a ressonar amb el terrabastall **d'aquella escomesa**.»

C. S. LEWIS, *El lleó, la bruixa i l'armari*
(Cròniques de Nàrnia)

SINTAGMA	FUNCIÓ	CAS
el lleó i la bruixa	Subjecte	Nominatiu
totes les criatures guerreres		
des de la casa		
amb els ullals		
els seus peus		
dotzenes		
d'en Peter		
els		
d'aquella escomesa		

- 2 Relaciona amb fletxes els elements de les dues columnes.

CAS

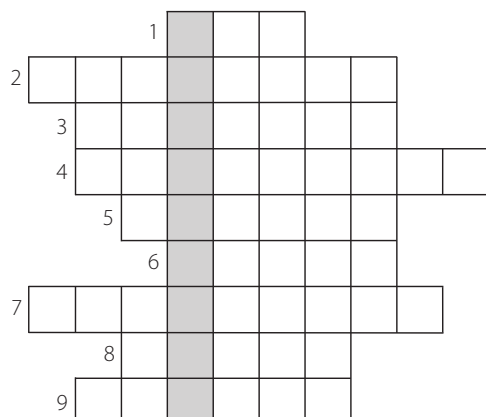
- Vocatiu
- Acusatiu
- Genitiu
- Nominatiu
- Ablatiu
- Datiu

FUNCIÓ

- Complement indirecte
- Complement del nom
- Crida
- Complement directe
- Subjecte i atribut
- Complement circumstancial

- 3 Resol aquests mots encreuats morfològics. A la columna vertical apareixerà una expressió llatina. Esbrina què significa.

- Cada una de les formes que fa servir el sistema nominal llatí per indicar la funció.
- Cas que indica el complement circumstancial.
- Característica gramatical pròpia dels verbs.
- Mode verbal que es fa servir per donar ordres.
- Característica gramatical (en llatí n'hi ha tres).
- Es fa servir per expressar el complement indirecte.
- Apareix en l'enunciat i és propi del subjecte.
- Paraules que tenen persona, temps...
- Característica gramatical compartida per la flexió verbal i la nominal.

VOCATIVOS OCULOS

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix aquesta introducció i el text llatí que tens a continuació.

A l'edat mitjana, el llatí literari queda reduït a tres àmbits: l'església, la cort i l'escola. El poble no entenia el llatí, no més els sectors més intel·lectuals, com ara la noblesa i el clergat, sabien llegir-lo i escriure'l. Hi va haver un grup d'entremaliats estudiants pobres i clergues rodamons de vida una mica llicenciosa que van proliferar a Europa amb l'auge de la vida urbana i el sorgiment de les universitats en el segle XIII, sobretot a França, Alemanya, Itàlia i Anglaterra. Tenien una gran afició per la literatura i escrivien poesia satírica en llatí, en les quals criticaven l'església, el poder, lloaven el vi, les tavernes, les dones i l'amor.

Un exemple d'aquests textos és aquesta composició en la qual apareixen gairebé tots els casos llatins:

Vocativos oculos,

Ablativos loculos

Gerunt mulieres.

Si dativus fueris

Quandocumque veneris

Genitivus eris.

Anònim, llatí medieval

«Les dones tenen

ulls llampants,

bosses que ens prenen els diners.

Si ets generós quan véns,

seràs pare».

1 Quin nom es va donar a aquests estudiants i clergues?

2 Quina és l'obra més coneguda d'aquesta literatura?

3 Ordena la llista dels casos llatins afegint-hi els que no apareixen en la poesia.

CASOS LLATINS

DEFINICIÓ DELS CASOS

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix aquest text de Varró en el qual parla sobre els casos. Després respon les preguntes.

Les coses es declinen d'acord amb la necessitat dels parlants, de manera que qui es refereix a una altra persona pugui precisar quan crida, quan dóna, quan acusa, i així també per a les altres diferències del mateix tipus: això és el que ens va portar a nosaltres i als grecs a l'ús de la declinació. Sense cap mena de discussió es consideren casos les formes obliqües que deriven del nominatiu: a partir d'això, hi ha qui qüestiona que el nominatiu sigui realment un cas. Nosaltres tenim sis casos; els grecs, cinc: *el que indica qui és cridat, com Hèrcules; com és cridat, per exemple Hercule; on és cridat, com ad Herculem; per qui és cridat, com ab Hercule; per a qui és cridat, com Herculi; de qui és cridat, com Herculis.*

VARRÓ, *De Lingua Latina*, VIII, VI, 16,
(Adaptació)

Hèrcules combatent contra el lleó de Nemea. Crater d'art grec clàssic, segle VI aC. Museu del Louvre, París.

1 Quina definició dels casos dóna Varró?

2 A quins casos es refereix en el fragment final? Argumenta la resposta.

3 Què diferencia el llatí del grec pel que fa als casos?

CLASSIFICACIÓ DE LES PARAULES

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix atentament el text de Varró que divideix les paraules en quatre grups.

Les paraules que, per naturalesa, es flexionen, se subdivideixen en quatre tipus. El primer té casos, però no temps, com *docilis* (dòcil) i *facilis* (fàcil); el segon té temps, però no casos, com *docet* (ensenya) i *facit* (fa); el tercer té temps i casos, com *docens* (el que ensenya) i *faciens* (el que fa); i el quart no té ni temps ni casos com *docte* (sàviament) i *facete* (enginyosament). Tenint en compte aquesta divisió tipològica, cada tipus és diferent dels altres tres.

VARRÓ, *De Lingua latina*, lib. X, 17
(Adaptació)

Làpida funerària en honor
de Natroni. Museu de
la Civilització Romana, Roma.

1 Classifica les paraules a les quals fa referència i indica quines característiques gramaticals tenen i quines no.

CLASSE DE PARAULA	TEMPS	CASOS

TEMES I ENUNCIATS

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Completa la taula següent.

ENUNCIAT NOMINAL	DESINÈNCIA GENITIU	TEMA EN	DECLINACIÓ
consul-consulis			
dies-diei			
puer-pueri			
turris-turris			
manus-manus			
provincia-provinciae			

2 Relaciona els enunciats amb la conjugació corresponent. Raona la resposta.

• Capto, -as, -are, -avi, atum	1a conjugació
• Erubesco, -is, -ere, erubui, ____	2a conjugació
• Aperio, -is, -ire, aperui, apertum	3a conjugació. Temes en consonant
• Oleo, -es, -ere, olui, ____	4a conjugació
• Vitio, -as, are, -avi, -atum	
• Cano, -is, -ere, cecini, cantum	
• Irrito, -as, -are, -avi, -atum	
• Maneo, -es, -ere, mansi, mansum	

3 Indica els tres temes verbals dels enunciats anteriors.

4 Ordena les formes verbals personals i no personals en la taula, segons el tema verbal amb el qual es formen.

Imperatiu present i futur

Perfet d'indicatiu i de subjuntiu

Imperfet d'indicatiu i de subjuntiu

Present d'indicatiu i de subjuntiu

Participi de present

Plusquamperfet d'indicatiu i de subjuntiu

Gerundi

Supí

Participi de passat

Futur imperfet i perfet d'indicatiu

Participi de futur

	INDICATIU	SUBJUNTIU	IMPERATIU	INFINITIU	PARTICIPI	GERUNDI	SUPÍ
TEMA DE PRESENT							
TEMA DE PERFET							
TEMA DE SUPÍ							

ELS CASOS LLATINS I LA SEVA ETIMOLOGIA

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix el resum següent.

En el llatí clàssic hi havia sis casos que es feien servir per a la flexió dels termes declinables, com ara: substantius, adjectius, pronoms. Els casos eren els següents:

1. NOMINATIU

Del llatí *nominativus*, de *nominare*: anomenar.

2. VOCATIU

Del llatí *vocativus*, de *vocare*: cridar. Serveix per cridar o invocar una persona o una cosa personificada. És l'únic cas que no correspon a una funció sintàctica específica en català; simplement expressa exclamació o apel·lació. Exemple: *oh, joves!*

3. ACUSATIU

Del llatí *accusativus*, del mot *accusare*, *ad* i *causare*: causar; atribuir. Indica l'ésser sobre el qual recau l'acció del verb.

4. GENITIU

Del llatí *genitivus*, de *gignere*: engendrar; pot expressar possessió o pertinença, qualitat, explicació.

5. DATIU

Del llatí *dativus*, de *dare*: donar. És el cas de la persona o la cosa en profit o dany de la qual es fa l'acció del verb.

6. ABLATIU

Del llatí *ablativus*; *au-ferre*, *abs-tuli*, *ab-latum*: prendre, limitar. Indica relacions d'origen, lloc, temps, mode, causa. Sobre l'ablatiu, diu Monlau: «Aquest cas de la declinació és exclusivament propi del llatí; *ablativus proprius est romanorum*, diu Priscia; i el van anomenar ablatiu perquè pren el valor de la preposició que va compresa en el datiu».

Sembla que Varró encara no coneixia aquest terme, ja que en referir-se a una forma com *terra* o *versu* les anomenava *casus sextus sive latinus*. Però un segle més tard Quintilià ja el fa servir.

- 1** Imagina't que tots els casos llatins han caigut en un barrejador de lletres, això sí, un per un. Arregla les lletres de cada cas i escriu-los en l'ordre correcte.

LOCATIS SONSA

Buta ial
Notau mini
Taco viu
Tudai
Actiu usa
Gent i ui

GRAMÀTICA. DECLINACIÓ I PRESENT D'INDICATIU

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Completa aquest paradigma de la primera declinació amb les paraules següents.

	SINGULAR		PLURAL
Nominatiu	rosa	→	
Vocatiu		→	nautae
Acusatiu		→	agricolas
Genitiu	puellae	→	
Datiu		→	lacrimis
Ablatiu	insula	→	

2 Vocabulari llatí: completa la síl·laba que falta i trobaràs el final de la primera paraula i el principi de la segona. Hi ha verbs (en primera persona), però també substantius i adjectius (en nominatiu) apareguts en la unitat.

		FA		GIS	TRA	
		POE		VI	GO	
	FA	BU		CRI	MA	
PE	CU	NI		PE	RI	O
	A	QUI		TI	NA	
		POR		BU	LA	
	VI	TI		PE	RA	
		CUL		RA	TA	

Substantius _____

Adjectius _____

Verbs _____

3 Completa els verbs següents:

PERSONA	SINGULAR	PLURAL	CONJUGACIÓ
Primera	Ride-o		
Segona	Ama-s		
Tercera	Aperi-t		
Primera		Capta-mus	
Segona		Reg-i-tis	
Tercera		Leg-u-nt	

SINTAXI. DECLINACIÓ I PRESENT D'INDICATIU

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Completa les desinències d'aquest text.

Corneli _____ un _____ fili _____ habet. Su _____ fili _____ Drusil _____ est. Drusil _____ su _____ amic _____ amat.
Amic _____ Drusil _____ amant. Puell _____ in schol _____ quotidie veniunt et magistr _____ vident. Ibi litter _____ discunt.
Drusil _____ litter _____ in tabul _____ cerat _____ scribit et legit. Puell _____ Drusil _____ audiunt et laudant, nam
Drusil _____ optime legit. Aureli _____, alter _____ discipul _____, autem pessime legit et puell _____ Aureli _____ non
laudant sed ride _____.

2 Identifica els verbs amb ús intransitiu o transitiu de les oracions anteriors.

3 Canvia de nombre el text anterior i tradueix-lo.

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Analitza i tradueix els textos següents.

TEXT A

Deae romanae

Romani multas deas habent.

Minerva, in Graecia Athena, sapientiae et disciplinarum dea est. Minerva e capite Iovis¹ armata nata est²: hastam, parmam, lorica et galeam portat. Nam quoque bellicae disciplinae dea est³. Minerva viros⁴ non amat, ergo innuba manet. Noctua Minervae adscribitur⁵.

Altera dea Diana est. In Graecia eam⁶ Artemidem appellant. Diana lunae et silvarum dea est. Filia Latonae et Iovis, gemella Apollinis est. Diana pharetram, sagittas et arcum⁷ portat. In silvis feras agitat. Cerva Dianae adscribitur. Etiam Diana semper innuba manet.

Tertia, sed non ultima, dea Vesta est. In Graecia eam Hestiam appellant. Vesta Saturni et Rheae filia est. Semper Olympi habitat. Vesta flammae dea est. In foro romano⁸ templum rotundum⁹ habet. In eo¹⁰ virgines Vestales¹¹ flammam incensam sustentant. Asinus¹² Vestae adscribitur.

Tres deae solae innubae sunt¹³: Minerva, Diana et Vesta.

Diana caçadora, segle III.
Museu del Bardo, Tunis.

Noms propis

Apollinis, Gen sing. m.: Apol·lo
Athena, ae, f.: Atena
Diana, ae, f.: Diana
Graecia, ae, f.: Grècia
Hestia, ae, f.: Hèstia
Iuppiter, Iouis, m.: Júpiter
Ladona, ae, f.: Latona
Minerva, ae, f.: Minerva
Rhea, ae, f.: Rea
Romanus, a, um: romà
Romani, Nom pl. m.: els romans
Saturni, Gen sing. m.: Saturn
Vesta, ae, f.: Vesta

Vocabulari

agito, as, are: caçar, perseguir
amo, as, are: estimar
armatus, a, um: armat
bellicus, a, um: de la guerra, bèl·lic
capio, is, ere, cepi, captum: agafar
cerua, ae, f.: cérvola
dea, ae, f.: deessa
disciplina, ae, f.: art, ciència
fera, ae, f.: fera, animal salvatge
filia, ae, f.: filla
habito, as, are: habitar, viure

hasta, ae, f.: llança
incensus, a, um: encès
innuba, ae, f.: soltera
lorica, ae, f.: cuirassa
noctua, ae, f.: òliba
parma, ae, f.: escut
porto, as, ar: portar
semper, Adv: sempre
silva, ae, f.: bosc
solus, a, um: sol/a
sustento, as, are: mantenir, sostenir

Notes

- ¹ e capite Iovis: del cap de Júpiter
- ² nata est: va néixer
- ³ est: 3a pers. sing. pres. (sum, es, esse, fui): és
- ⁴ viros Ac pl. m.: homes
- ⁵ adscribitur: està consagrat/ada (+ datiu)
- ⁶ eam: Ac sing. f. is, ea, id: aquesta
- ⁷ arcus, us, m.: arcum: Ac sing: arc
- ⁸ in foro romano: al fòrum romà
- ⁹ templum rotundum, Ac sing. n.: temple rodó
- ¹⁰ in eo: en ell
- ¹¹ virgines Vestales, Nom pl. f.: les verges Vestals (sacerdotesses de Vesta)
- ¹² asinus, i, m.: Nom sing: ase
- ¹³ sunt: 3a pers. pl. pres. indic. (sum, es, esse, fui): són, estan

TEXT B

Eneas anima els seus homes

Troiam, patriam nostram amamus, sed hodie procul ab Asia erramus. Advenae Troiam Helenae causa expugnant et nos e patria expellunt. Ergo familiis patriam novam in advenarum terris quaerimus et ad Italiam navigamus. Incolae Italiae contra nos coniurant, copias parant, sagittis hastisque vulnerant.

Sed inter incolas Asiae claram famam habetis, si famam amatis, nunc pugnare debemus. Ipsa dea dicit: Aeneadae in Italia novam patriam condunt... age, ad pugnam per Troiam venimus!

*Enees amb el seu pare Anquises
i el seu fill Ascani. Escultura
de Gian Lorenzo Bernini,
Galeria Borguese, Roma.*

Vocabulari

Aeneadae, arum: companys d'Enees, els eneates.

ab, Prep: + Abl: de, des de

advena, ae, m.: estrangers

age, Interj: som-hi!

amo, as, are: estimar

causa: Prep + Gen: per causa de

clarus, a, um: cèlebre

debeo, es, ere, ui, itum: deure

e, Prep + Abl: de, des de

ergo, Conj: per això

expello, is, ere, puli, pulsum: expulsar

fama, ae, f.: fama, reputació

Helena, ae, f.: Elena

hasta, ae, f.: llança

hodie, Adv: avui

in, Prep: (Ac/Abl) a/en

inter, Prep + Ac: entre

ipsa, ipse, ipsum: la mateixa

nos, nostrum: nosaltres

novus, a, um: nou

sagitta, ae, f.: fletxa

si, Conj: si

Troia, ae, f.: Troia

procul, Adv: lluny

pugno, as, are: lluitar

vulnero, as, are: ferir

SOBRE LA VIDA QUOTIDIANA

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Analitza i tradueix els textos següents.

TEXT A

Cicada et noctua

Cicada sonat et noctuae molestiam afficit; nam noctua in tenebris escam quaerit et interdiu dormit. Noctua cicadam silentium¹ rogat. Sed cicada multo validius clamat. Rursus noctua eam² rogat, sed cicada magis clamat. Tunc noctua garrulam fallacia adgreditur³: «Quia tu⁴ mirabiliter cantas, ego⁵ non dormio, ergo potabo⁶ nectar quod⁷ Pallas⁸ mihi⁹ nuper donavit¹⁰; si non fastidis, veni¹¹; una bibamus¹²».

Cicada avida advolat. Noctua cicadam exagitat et necat¹³.

Sic mortua, quod¹⁴ viva negabat, tribuit.

Vocabulari

aduolo, as, are: arribar volant, precipitar-se
afficio, is, ere, feci, fectum: provocar, causar
cicada, ae, f.: cigala
clamo, as, are: cridar
dormio, is, ire, iui, itum: dormir
ergo, Conj: així doncs, per tant
esca, ae, f.: menjar, aliment
exagito, as, are: caçar
fallacia, ae, f.: engany
fastidio, is, ire, i(v)i, itum: tenir disgust,
 estar fastiguejat
garrulus, a, um: xerraire
interdiu, inv.: durant el dia
molestia, ae, f.: molèstia
multo, Adv: molt
noctua, ae, f.: òliba
nuper, Adv: recentment
quia, Conj: donat que
rursus, inv.: de nou
si, Conj: si
sic, Adv: així
sono, as, are, sonui, sonitum: fer soroll
tenebrae, arum, f.: tenebres, foscors
una, Adv: al mateix temps
validius, Adv: més fort

Notes

- ¹ *silentium*: Ac sing. n.: silenci
- ² *eam*: Ac sing. fem. (*is, ea, id*): aquesta
- ³ *adgreditur*, 3a pers. sing. pres.: s'apropa
- ⁴ *tu*: tu
- ⁵ *ego*: jo
- ⁶ *potabo*, 1a pers. sing. futur: beuré
- ⁷ *nectar quod*, Ac sing. n.: ... el nèctar que...
- ⁸ *Pallas*, Nom sing. f.: Pal·les: Minerva
- ⁹ *mihi*: a mi
- ¹⁰ *donavit*: va donar
- ¹¹ *veni*: vine
- ¹² *bibamus*: bevem
- ¹³ *negabat*: negava
- ¹⁴ *quod*: el que

TEXT B

Epistula

Aemilia amicae Iuliae epistulam scribit, quia Aemilia et Iulia longe vivunt, Aemilia in pulchra villa prope viam Latinam et Iulia in magna insula Romae habitat. Aemilia amicam suam videre cupit sed... tantum epistulas scribere potest!

Sua epistula dicit:

Aemilia Iuliae plurimam salutem dat

Cara amica! Ut vales? Ire Romam non possum et hodie minime. Sed bonum novum habeo et dicere debeo. Hodie meae sororis nuptias fecimus! Primum mane pupas et bullam auream in aris deis dat. Deinde tunicam candidam, pallam luteam et coronam rosarum induit. Marcus quoque togam novam induit et in villam cum familia amicisque venit. Tandem pronuba rite suas dextras coniugit et nos clamamus: «Feliciter!». Postea cenam exquisitam edimus. Ancilla meae sororis, Delia, cum multis lacrimis in oculis nihil dicere potest, sed ego laeta sum... nam hodie in scholam non venio et iam cellam magnam habeo!

Epistulam tuam habere cito spero.

Vale, Iulia.

Retrat de Safo, trobat a Pompeia.
Museu Arqueològic de Nàpols.

Vocabulari

Aemilia, ae, f.: Emília

amica, ae, f.: amiga

ancilla, ae, f.: criada

ara, ae, f.: altar

aureus, a, um: daurat, d'or

bullā, ae, f.: butlla

cella, ae, f.: habitació

cena, ae, f.: sopar

cito, Adv inv.: ràpidament

clamo, as, are: cridar

coniugo, 3 coniuxi, coniunctum

debeo, es, ere, ui, itum: deure

dextra, ae, f.: la mà dreta

edo, 3 edi, esum: menjar

exquisitus, a, um: exquisit, refinat

Delia, ae, f.: Dèlia

feliciter, Adv: enhorabona, feliçment

hodie, Adv: avui

induo, is, ere, indui, indutum: vestir

insula, ae, f.: edifici d'apartaments

Iulia, ae, f.: Júlia

Latinus, a, um: Llatí

laetus, a, um: alegre, feliç

longe, inv.: lluny

luteus, a, um: groc

mane, Adv, inv.: al matí

minime, Adv: en absolut

nihil: res

novus, a, um: nou

nuptiae, arum: la boda, el casament

palla, ae, f.: mantell de dona

plurimus, ae, a, pl. superlatiu de *multi*: moltíssim

possum, potes, posse, potui: poder

pronuba, ae, f.: pronuba (padrina de noces)

prope, Prep + Ac: a prop de

pulcher, chra, chrum: formós, bonic

pupa, ae f.: nina

quia, Conj: perquè

rite, Adv: segons els ritus

saluto, as, are: salutar

soror, oris, f.: germana

spero, as, are: espero

sum, es, esse, fui: ser, estar

suus, a, um, Adj: seu, el seu

tandem, Adv: finalment

toga, ae, f.: toga

uale, inv.: adéu!

uia, ae, f.: via, camí

ut, Adv: com

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Relaciona cada expressió llatina amb el seu significat. Després, escriu-la en l'oració adequada.

• Materia prima	• Des de la catedral
• Opera prima	• Per culpa meua
• Persona non grata	• No per a l'escola, sinó per a la vida aprenem
• Tabula rasa	• Primera matèria
• Charta Magna	• L'aurora és amiga de les muses
• Mea culpa	• Vistiplau o aprovació
• Placet	• Constitució, Carta Magna
• Habitat	• Persona no agradable
• Magnificat	• Primera obra
• Ex cathedra	• Taula neta*
• Non scholae sed vita discimus	• Medi físic on viu un ésser
• Aurora musis amica	• Engrandeix, nom d'una composició musical

- a) No el deixen entrar a la sala, ja que està considerat com _____.
- b) Tan aviat com l'autor doni el _____ a aquest guió començarem la pel·lícula.
- c) Ho sento. Reconec que ha estat _____.
- d) Bé, fem _____ i tornem a començar.
- e) Els dolços són magnífics perquè s'ha usat una _____ de qualitat excepcional.
- f) Per ser la seva _____ sembla un novel·lista experimentat.
- g) L' _____ de cada espècie es el lloc on viu.
- h) En la _____ espanyola es recullen tots els drets i els deures dels ciutadans.
- i) Sempre parlen _____ per mostrar la seva autoritat acadèmica.
- j) M'encanta el _____ de Monteverdi, és una peça musical bellíssima.
- k) Quan em sento més inspirat és al matí ben d'hora, deu ser veritat
això que _____.
- l) Estudiem en el nostre propi benefici o, com deia Sèneca, _____
_____.

* **Tabula rasa:** Els romans escrivien sobre unes tauletes de fusta cobertes amb una fina capa de cera i hi gravaven les lletres amb un punxó. Per corregir un error o esborrar l'escrit, el punxó tenia una part plana amb la qual ressituaven la cera i tornaven a deixar la superfície llisa. Així, *tabula rasa* és tauleta neta, llisa, preparada per escriure-hi.

PER QUÈ ESTUDIES LLATÍ?

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Llegeix i analitza els següents textos sobre la importància de les lletres.

Aquest curs has començat el Batxillerat de Lletres, en una societat i en un moment en què sembla que el llatí, el grec i les lletres en general no serveixen per a res, no estan de moda.

Quantes vegades deus haver sentit: i, per què estudies llatí, si és una «llengua morta»? Per què no estudies una cosa més «útil»?

Ja entre els romans n'hi va haver que preferien dedicar el temps a diversions i tasques lúdiques. Però també n'hi va haver que van preferir cultivar la ment i l'esperit amb l'estudi. Per això ara et proposem unes lectures que són un elogi d'aquests estudis que fa Ciceró¹ en el seu discurs *En defensa del poeta Arquies*² i en un article titulat *Reminiscències del llatí*, de Juan Manuel de Prada publicat l'any 2004.

En defensa del poeta Arquies

Les hores que altres passen dedicats a allò que els interessa en festivals o diversions públiques, en diversos plaers o lliurats mentalment i físicament al descans –que altres dediquen a banquets que comencen a primera hora de la nit, a jugar a daus o a pilota–, aquestes hores jo les he consagrat a la incessant pràctica d'estudis d'aquesta mena. I qui podria criticar-me per això o indignar-se amb mi amb raó? [...] Tots els llibres, les paraules dels savis, el passat, estan plens de models; tots jaurien a les tenebres si els faltés la llum de les lletres. Quantes imatges d'herois ens han deixat modelades els escriptors grecs i llatins, no només per contemplar-les, sinó també per imitar-les! [...] Quan a un natural selecte

i brillant s'hi afegeix una metòdica formació cultural, aleshores acostuma a produir-se aquest no sé què preclar i singular. [...]

Com que les altres (activitats) no són pròpies de totes les ocasions ni de totes les edats ni de tots els llocs; en canvi, aquests estudis alimenten la joventut, alegren la vellesa, guarneixen la prosperitat, ofereixen refugi i consol en l'adversitat, adeliten a casa, no destorben a fora, pernecten amb nosaltres i ens acompanyen en els viatges i al camp.

MARC TUL·LI CICERÓ
(Adaptació)

1. Ciceró és l'orador romà més important i un dels millors prosistes de tots els temps. Va cultivar l'oratòria, l'assaig filosòfic, el gènere epistolar i l'art de la retòrica com a teoria de l'oratòria. En destaca la qualitat literària i l'enorme influència en la posteritat.

Va néixer a Arpino i va arribar a la magistratura més alta, el consolat, durant el qual es va enfrontar a la conjuració de Catilina, episodi magníficament reflectit en les seves quatre famoses *Catilinàries*. Va ser sempre partidari de la República, i es va posar de part de Pompeu sense massa convicció, sobretot per enfrontar-se a Cèsar i, més tard, després que Cèsar el perdonés i morís, es va guanyar l'enemistat de Marc Antoni amb les seves famoses *Filípiques*. Van ser precisament els partidaris de Marc Antoni els que van acabar amb la seva vida, i van anar mostrant el seu cap i les seves mans pel fòrum, com si fossin trofeus.

2. *Pro Archia poeta* (62 aC). Pren com a excusa la defensa del poeta grec Arquies, al qual s'acusava d'usurpació del dret de ciutadania, per fer un elogi entusiasta de les lletres en general. En el discurs, Ciceró assumeix la defensa d'Arquies, el seu antic mestre d'origen grec, acusat per un tal Gratio d'haver aconseguit fraudulentament la condició de ciutadà romà. Es tracta d'un discurs atípic, l'originalitat del qual va consistir a plantejar-lo com una doble defensa, la d'Arquies i la seva situació legal i la de la tasca del poeta, de l'escriptor i, en general, de totes les humanitats. Gràcies a aquesta novetat, el discurs s'ha convertit en un clàssic.

Reminiscències del llatí

Durant la meva recent estada a l'Argentina, la Cort Suprema d'aquell país va evacuar una polèmica resolució que justificava la suspensió dels drets i les garanties constitucionals en situacions d'emergència. Per això, els magistrats s'emparaven en una presumpta sentència llatina, «Fiat iustitia, pereat mundis» [sic], amb la qual intentaven aparentar saviesa; però l'esment només va servir, al final, perquè exhibissin un groller desconeixement de la gramàtica llatina, ja que –com el lector perspicaç ja deu haver notat– la segona proposició de la sentència està desastrosament declinada. Els jutges ni tan sols podien atribuir la rellescada a la negligència del seu mecanògraf, ja que cadascun, en el seu vot particular, cometia el mateix error («pereat mundis», en comptes de «pereat mundus»). Deixant de banda que la formulació escollida sigui d'un cinisme insuportable –només fent justícia i aplicant les lleis es pot construir una societat estable i evitar que «pereixi (mori) el món»–, l'ostentació dels magistrats delatava la manca de cura en què es troba la cultura clàssica. Una xacra que, per descomptat, no és exclusiva de l'Argentina, sinó que campa pertot arreu.

Dec pertànyer a aquesta última generació d'espanyols que van sovintejar el llatí a l'escola, abans que la banalitat de la nostra època (que postula un saber merament instrumental) el relegués a les golfes de les disciplines obsoletes. Sense el llatí, jo mai no hauria descobert la meva vocació literària; va ser a través de l'estudi del llatí com vaig arribar a albirar l'aritmètica secreta de l'idioma, aquesta melodia exacta i embolcalladora que anomenem sintaxi, aquest ordre interior sense el qual l'escriptura degenera en logomàquia o en argot buit, sotmesa al maltractament i a les vel·leitats dels ignorants. Si el llatí no hagués il·luminat els meus anys juvenils, mai no hauria penetrat en aquestes alcoves íntimes on les paraules teixeixen la seva xarxa de correspondències secretes, el seu entramat de subtils ressonàncies. Escoltant els nostres polítics, s'entén la raó última que els ha impulsat a desterrar el llatí a un raval de desídia. Quan les paraules abandonen als laberints de l'oblit la seva filiació genètica, deixen de ser substancials, per

convertir-se en mercaderia fungible, dúctil al poti-poti i la interpretació partidista. Quan, per exemple, desco-neixem l'etimologia de «pàtria», resulta molt senzill proclamar que el patriotisme és una passió passada de moda i retrògrada.

Vaig tenir mestres que em van encomanar l'entusiasme del llatí i em van ensenyar a desxifrar la seva arquitectura esvelta, aixecada sobre fonaments inexpugnables i capaços sempre d'albirar un horitzó inèdit de sorpreses. Vaig tenir mestres que em van ajudar a declinar les paraules, a concordar les diferents proposicions d'una frase, a distingir un ablatiu absolut; tasques que, segons els mètodes educatius actuals, es consideren inservibles o supèrflues, però la reminiscència de les quals se m'apareix, mentre escric aquest article. Vaig tenir mestres que em van acompanyar fins a les mateixes arrels de l'idioma i em van mostrar la seva infinita herència: ara sé que les paraules que cada dia convoco sobre el paper o sobre la pantalla de l'ordinador es dissoldrien en un espiral de fum si no hi hagués una carcassa prèvia que les sosté i les dignifica, que els encomana significació i aliment.

Encara recordo el minuciós i recòndit plaer que em produïa el fet de desxifrar una ègloga de Virgili, un discurs de Ciceró, un passatge mitològic d'Ovidi; de sobte, el que a simple vista semblava un garbuix, adquiria la claredat exacta d'un teorema. Algun lector deurà pensar que vindico una cultura exquisida i elitista, una mena de «cultiparla» que ens allunyi del llenguatge palpitant amb el qual s'expressen els homes contemporanis; res més allunyat de la realitat: el coneixement del llatí ens fa més contemporanis, més amos del nostre temps, perquè il·lumina les paraules que cada dia fem servir i les entronca amb un patrimoni comú que ens explica.

Parafrasejant aquells magistrats argentins, podem afirmar: «Fiat lingua latina, ne pereat mundus».

JUAN MANUEL DE PRADA
El Heraldo.es. Novembre 2004

(Adaptació)

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Quan dius que estudies llatí, tots els que l'han estudiat a l'institut solen tenir la mateixa reacció... acluquen els ulls, i s'esforcen a recordar i et diuen: «Home, sí, el llatí... era això de... ja me'n recordo! ROSA, ROSAE... una cosa així, no?»

Pocs recorden res més. Però els evoca els anys d'adolescència i joventut quan havien d'estudiar tirallongues de paraules declinades, per això trobem també la primera declinació en cançons com ara el tango de Jacques Brel, en el qual cada tornada es un magnífic repàs de la declinació sencera, però amb accent francès.

O en la cançó de José Antonio Labordeta, *Rosa Rosae*, on rememora la infantesa en la postguerra espanyola i la tornada de la qual és:

*Rosa rosae
y también el valor de pi
y el recuerdo de los muertos
de la última guerra civil
Así, así, así crecí*

O en el títol de pel·lícules com *Rosa Rosae* de Fernando Colomo, amb Ana Belén i María Barranco com a protagonistes.

L'argument és el següent: Rosa Cordón (Ana Belén) és una escriptora que ha tingut un gran èxit amb el seu llibre «Rosa Rosae». El secret d'aquest triomf comercial és la seva companya d'escola Rose (María Barranco), ja que el best-seller només és una traslació del diari que ella li va donar quan encara eren nenes. Destroçada per la impossibilitat d'escriure una segona novel·la, la pressió de la seva editorial i els deutes econòmics, la Rosa decideix fer que li tirin les cartes mentre passeja pel Parque del Retiro. La sorpresa per a Rosa és que la tiradora de cartes és la seva antiga amiga Rose.

Cartell de la pel·lícula *Rosa Rosae*, 1992, de Fernando Colomo.

1 Fixa't en la lletra d'aquesta cançó. Serveix per repassar la primera declinació.

Rosa, rosa, rosam, rosae... (de Jacques Brel)

ROSA

*C'est le plus vieux tango du monde
Celui que les têtes blondes
Anonnent comme une ronde
En apprenant leur latin
C'est le tango du collège
Qui prend les rêves au piège
Et dont il est sacrilège
De ne pas sortir malin*

*C'est le tango des bons pères
Qui surveillent l'oeil sévère
Les Jules et les Prosper
Qui seront la France de demain*

*Rosa rosa rosam
Rosae rosae rosa
Rosae rosae rosas
Rosarum rosis rosis*

ROSA

*És el tango més vell del món
Aquest que els caps rossos
Balbotegen com una ronda
Mentre aprenen el seu llatí
És el tango del col·legi
Que atrapa els somnis a la trampa
I del qual és sacrilegi
No sortir intel·ligent*

*És el tango dels bons capellans
Que vigilen amb ull sever
Els Juli i els Pròsper
Que seran la França de demà*

*Rosa rosa rosam
Rosae rosae rosa
Rosae rosae rosas
Rosarum rosis rosis.*

*C'est le tango des forts en thème
Boutonneux jusqu'à l'extrême
Et qui recouvrent de laine
Leur cœur qui est déjà froid
C'est le tango des forts en rien
Qui déclinent de chagrin
Et qui seront pharmaciens
Parce que papa ne l'était pas

C'est le temps où j'étais dernier
Car ce tango rosa rosae

J'inclinai à lui préférer
Déjà ma cousine Rosa*

**Rosa rosa rosam
Rosae rosae rosa
Rosae rosae rosas
Rosarum rosis rosis**

*C'est le tango des promenades
Deux par seul sous les arcades
Cernés de corbeaux et d'alcaldes
Qui nous protégeaient des pourquoi
C'est le tango de la pluie sur la cour
Le miroir d'une flaque sans amour
Qui m'a fait comprendre un beau jour
Que je ne serais pas Vasco de Gama

Mais c'est le tango du temps béni
Où pour un baiser trop petit
Dans la clairière d'un jeudi
A rosi cousine Rosa*

**Rosa rosa rosam
Rosae rosae rosa
Rosae rosae rosas
Rosarum rosis rosis**

*C'est le tango du temps des zéros
J'en avais tant des minces des gros
Que j'en faisais des tunnels pour Charlot
Des auréoles pour saint François
C'est le tango des récompenses
Qui vont à ceux qui ont la chance
D'apprendre dès leur enfance
Tout ce qui ne leur servira pas

Mais c'est le tango que l'on regrette
Une fois que le temps s'achète
Et que l'on s'aperçoit tout bête
Qu'il y a des épines aux Rosa*

**Rosa rosa rosam
Rosae rosae rosa
Rosae rosae rosas
Rosarum rosis rosis**

*És el tango dels forts en tema
Brètols fins a l'extrem
I que cobreixen de llana
el seu cor que ja és fred
És el tango dels forts en res
Que declinen de tristesa
I que seran farmacèutics
Perquè el pare no ho era

És el temps en que jo era l'últim
Perquè a aquest tango rosa rosae

M'inclinava a preferir
Ja la meva cosina Rosa*

**Rosa rosa rosam
Rosae rosae rosa
Rosae rosae rosas
Rosarum rosis rosis**

*És el tango de les passejades
Dos per sol sota les arcades
Envoltades de corbs i d'alcaldes
Que ens protegien dels perquès
És el tango de la pluja sobre el pati
El mirall d'un bassal sense amor
Que em va fer comprendre un dia
Que jo no seria Vasco da Gama

Però és el tango del temps beneït
En què per un petó petit
A la clariana d'un dijous
S'ha enrojolat la meva cosina Rosa*

**Rosa rosa rosam
Rosae rosae rosa
Rosae rosae rosas
Rosarum rosis rosis**

*És el tango del temps dels zeros
Jo en tenia tants de prims i de grassos
Que feia túnels per a en Charlot
Auréoles per a sant Francesc
Era el tango de les recompenses
Que anaven als qui tenen la sort
D'apprendre des de la infantesa
Tot el que no els servirà

Però és el tango del que es lamenta
Un cop que el temps es compra
I que estúpid s'adona
Que hi ha espines a les Rosa*

**Rosa rosa rosam
Rosae rosae rosa
Rosae rosae rosas
Rosarum rosis rosis.**

Jacques Brel: <http://nausicanausica.blogspot.com/2007/11/rosa-rosa-rosam-rosae-en-un-tango-de.html>

Labordeta: <http://albokari.spaces.live.com/blog/cns!61E9B08CEBCBE7EE!3295.entry>

SEGONA DECLINACIÓ I IMPERFET D'INDICATIU

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Completa la flexió dels següents substantius de la segona declinació.

MASCULÍ			
Nominatiu singular	Domin-	Acusatiu plural	
Acusatiu singular		Genitiu plural	Taur-
Genitiu singular	Vir-	Datiu singular	
Nominatiu singular		Ablatiu singular	Puer-

NEUTRE			
Nominatiu singular	Verb-	Nominatiu plural	
Genitiu singular		Genitiu plural	Bell-
Datiu singular	Vocabul-	Datiu plural	
Acusatiu singular	Oppid-	Acusatiu plural	

2 Indica la persona, el nombre i el temps de les formes verbals següents. Després canvia el temps de present a imperfet o a l'inrevés, segons que correspongui.

VERB	PERSONA	NOMBRE	TEMPS	CANVI DE TEMPS
Lauda-ba-m				
Vola-s				
Dic-u-nt				
Veni-e-ba-mus				
Ride-tis				
Mitt-i-t				

- 3** Busca en aquesta taula la correspondència entre les formes llatines i les catalanes. Completa les que hi falten.

1 APERIEBAT	2 cantatis	3 (21)	4 discunt	5 (17)	6 mittebas	7 (1)
8 (32)	9 aprenen	10 studetis	11 (6)	12 canteu	13 feies	14 gerimus
15 envio	16 (20)	17 nutris	18 (34)	19 pario	20 APERIUNT	21 CANTANT
22 apreníeu	23 mittis	24 studebatis	25 (26)	26 cantàvem	27 nutriebam	28 gerit
29 student	30 estudieu	31 (28)	32 discitis	33 fem	34 parin	35 (29)
36 (19)	37 mitto	38 envies	39 (24)	40 (22)	41 nodria	42 (13)

- 4** Escriu la forma correcta del substantiu que s'indica després de la preposició.

- a) Intra _____ murus, -i (m.) (en plural)
b) Circum _____ castra, -orum (n.) (en plural)
c) Per _____ terra, -ae (f.) (en singular)
d) In _____ oppidum, -i (n.) (en singular)
e) Inter _____ servus, -i (m.) (en plural)
f) Post _____ annus, -i (m.) (en plural)

CONCORDANÇA DE SUBJECTE I PREDICAT

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

- 1** Combina paraules de les quatre columnes per formar frases en llatí correctes gramaticalment i sintàcticament. No pots canviar terminacions.

SUBSTANTIUS	ADJECTIUS	VERBS	PARAULES INVARIABLES
Puella // populus	romanus	habet	
Servus // discipulas	malam	laudent	et
Fortunam // discipuli	boni	student	sed
Grammaticam // herbam	hispanus	discit	non
Magistrae // equus	probas	olet	

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Analitza el text següent i tradueix-lo.

TEXT A

Orcus

Tres dei mundum gubernabant: Neptunus aquarum regnum habebat. Iuppiter terram et caelum habebat. Pluto mortuorum regnum obtinet.

Orcus regnum subterraneum est, ibi mortui habitant. Pluto et Proserpina, regina Inferorum, in magna regia habitant, sed regia non est pulchra.

Cerberus, canis triceps, prope ianuam regiae semper vigilat.

Circum regiam silvae densae sunt; in silva umbrae mirae errant. Regnum subterraneum semper obscurum est. Circum Orcum fluit fluvius Styx, frigidus et obscurus. Deus Mercurius mortuos ad ripas fluvii ducit; parva navicula nauta Charon mortuos trans fluvium frigidum portat.

Sed Charon mortuos sine pecunia non portat sed animae prope ripam fluvii per centum annos errant. Post centum annos Charon miseras umbras trans fluvium sine pecunia portat.

N. B. Canis triceps, Nom sing. m.: gos de tres caps /
est: 3a pers. sing. present (sum, es, esse, fui): és

Caront a la seva barca. Baix relleu romà, segles III - IV.

Noms propis

Cerberus, i, m.: Cèrber
Charon, Nom sing. m.: Caront
Inferi, orum, m.: els Inferns
Iuppiter, Nom sing., m.: Júpiter
Mercurius, ii, m.: Mercuri
Neptunus, i, m.: Neptú
Orcus, i, m.: Orc
Pluto, Nom sing. m.: Plutó
Proserpina, ae, f.: Proserpina
Stygius, a, um: Estigi

Vocabulari

anima, ae, f.: ànima, esperit
densus, a, um: dens, espès
fluvius, i, m.: riu
frigidus, a, um: fred
gubernare, as, are: governar
habito, as, are: habitar
mirus, a, um: admirable
miser, a, um: desgraciat
nauta, ae, m.: navegant, mariner
navicula, ae, f.: barca
obtineo, es, ere, tinui, tentum: obtenir

porto, as, are: portar
prope, Prep + Ac: a prop de
regia, ae, f.: palau reial
ripa, ae, f.: vora
semper, Adv: sempre
silva, ae, f.: bosc
si, Conj: si
subterraneus, a, um: subterrani
trans, Prep d'Ac: a l'altre costat
umbra, ae, f.: ombra, espectre
vigilo, as, are: vigilar

TEXT B

Hercules et Cacus

Olim in Italia in magna spelunca Cacus, filius Vulcani, vivebat. Monstrum horrendum erat¹, oculos saevos habebat et flammam fumumque vomebat. Saepe per campos errabat, agros vastabat et urebat, atque semper finitimos populos crudeliter vexabat. Tandem Hercules, Iovis filius, ad Italiam ex Hispania venit², ubi cum Gerione, altero monstro, pugnaverat³ taurorum causa. Nunc Hercules Eurystheo tauros ducere debebat. Sed

Cacus cum multa sollertia rapere temptat et in speculam caudis tractat. Hercules suos tauros quaerit, sed nulla vestigia taurorum videt. Subito unus e tauris clamat, audit Hercules et iratus ad speluncam currit. Perterritus Cacus, frustra saxo speluncam operit, frustra fugam temptat. Nam tandem Hercules cum suis validis brachiis Cacus necat. Itaque duas victorias obtinet, nam non solum tauros reportat sed etiam periculo incolas liberat.

Vocabulari

alter, era, erum: l'altre, l'altra
audio, is, ire, iui, itum: escoltar
brachium, i, n.: braç
Cacus, i, m.: Cacus
campus, i, m.: camp
cauda, ae, f.: cua
causa, Prep + Gen: per
clamo, as, are: cridar
crudeliter, Adv: cruelment
curro, is, ere, cucurri, cursum: córrer
debeo, es, ere, ui, itum: deure
duo, ae, o: dos
Eurystheus, i, m.: Euristeu
e/ex, Prep + Abl: de
finitimus, a, um: veí
frustra, Adv: en va
fuga, ae, f.: fugida
fumus, i, m.: fum
Gerio, Gerionis, m.: Gerió

Hercules, is, m.: Hèrcules
horrendus, a, um: horrible, terrible
itaque, Conj: així doncs
Iuppiter, Iovis, m.: Júpiter
monstrum, i, n.: monstre
non, solum... sed etiam: no només... sinó també
obtineo, es, ere, tinui, tentum: aconseguir
olim, adv.: en altre temps
operio, is, ire, perui, pertum: cobrir, tapar
perterritus, a, um: atemorit
pugno, as, are: lluitar
reporto, as, are: endur-se
saepe, inv.: sovint
saevus, a, um: cruel
saxum, i, n.: pedra, roca
semper, Adv: sempre
sollertia, ae: astúcia
spelunca, ae, f.: caverna
subito, inv.: de sobte

sum, es, esse, fui: ser
tandem, Adv: finalment
taurus, i, m.: toro
tempto, as, are: intentar
tracto, as, are: arrossegar
uro, is, ere, ussi, ustum: incendiar
ubi, Adv: on / *Conj*: quan
validus, a, um: fort, poderós
vasto, as, are: devastar
vestigium, ii, n.: empremta
vexo, as, are: maltractar
victoria, ae, f.: victòria
vomo, is, ere, vomui, vomitum: vomitar
Vulcanus, i, m.: Vulcà

Notes

- ¹ erat: era
² venit: va venir, va arribar
³ pugnaverat: havia lluitat

- 2 Fes l'anàlisi morfològica i sintàctica del text anterior. Després, tradueix-lo.
- 3 Esbrina qui era Cacus i en quin país vivia.
- 4 Saps a quina paraula ha donat origen el nom d'aquest personatge i per què?
- 5 A l'Aragó hi ha una llegenda que és una recreació posterior d'aquest mite, segons la qual l'enfrontament es produeix en terres aragoneses i Hèrcules, vencedor, enterra Cacus i posa a sobre de la seva tomba el que avui nanomenem el Moncayo. A la façana de l'ajuntament de Tarazona hi ha una representació d'aquest episodi. Localitza el Moncayo i Tarazona en un mapa.

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Analitza els textos següents i tradueix-los.

TEXT A

Davus et medicus oculorum

Davus, probus agricola, propter oculorum morbum non bene videbat. Praeterea claudus erat et multas alias molestias habebat. Itaque in agris non laborabat et in domo sua inopia erat. In oppidum ad oculorum medicum venire et morbi bonum remedium quaerere volebat.

Uno die¹ nundinarum, in medici domum venit. Tunc ubi medicus Diodorus ante Davi oculos tabulam alphabeticam cum parvis litteris ponebat et interrogabat: «Legisne litteras tabulae alphabeticae?» Marcus responde-

bat: «Litteras non lego». Ergo medicus oculis medicamentum dabat et valedicebat. Altero die², ubi Davus rursus ad medicum venit, et Diodorus, clarus medicus graecus, alias litteras maiores³ monstrabat et interrogabat:

«Certe nunc legis litteras, nonne?»

—«Minime, medice!» respondebat Davus.

—«Quomodo non vides? Maximae⁴ sunt!»

Et tandem Davus dicit: «o probe medice, legere non scio!»

Vocabulari

bene, Adv: bé

certe, Adv: certament, en veritat

claudus, *a, um*: coix

Davus, *i, m.*: Davos

dies, *ei, m.* / *f.*: dia

ergo, Conj: per tant

inopia, *ae, f.*: pobresa

interrogo, *as, are*: interrogar

itaque, Conj: així doncs

laboro, *as, are*: treballar

lego, *is, ere, legi, lectum*: llegir

littera, *ae, f.*: lletra

maior, *oris*, comparatiu de *magnus*: més gran

medicus, *i, m.*: metge

minime, Adv: en absolut

molestia, *ae, f.*: molèstia

o, *inv.*: oh (exclamació)

pono, *is, ere, posui, situm*: posar

praeterea, *inv.*: a més

probus, *a, um*: bo, honest

remedium, *i, n.*: remei (+ Gen: contra)

rursus, *inv.*: de nou

sum, *es, esse, fui*: ser, estar

tabula, *ae, f.*: taula

tandem, Adv: finalment

Notes

¹ *uno die*: un dia

² *altero die*: un altre dia

³ *maiores*: més grans, majors

⁴ *maximae*: grandíssimes

TEXT B

Aenigma

Totum cerebrum, caput durum.
Nullum ingenium, sed habeo saporem.

Vocabulari

caput, *itis*, *n.*: cap

cerebrum, *i, n.*: cervell

durus, *a, um*: dur

sapor, *oris*; *m.*: sabor, gust

EXPRESSIONS LLATINES

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Relaciona cada expressió llatina amb el seu significat i busca-les a la sopa de lletres.

- *In albis*
- *Grosso modo*
- *Peccata minuta*
- *Extra muros*
- *Contra naturam*
- *In memoriam*
- *Ad kalendas graecas*
- *Arbiter elegantiae*
- *Auditorium*
- *Campus*
- *Locus amoenus*
- Lloc agradable
- Edificis i terrenys d'una universitat
- Àrbitre de l'elegància, jutge del bon gust
- Local per a concerts, conferències
- Fora de les muralles
- A grans trets
- Per a les calendes gregues, mai
- Contra la natura
- En record de...
- En blanc
- Coses sense importància

A	L	I	A	N	M	V	D	S	U	G	H	A	O	M	G	A
C	O	N	T	R	A	N	A	T	U	R	A	M	F	S	R	D
A	N	L	U	H	I	G	V	D	C	X	B	O	U	B	O	K
O	R	A	N	O	R	U	N	E	T	S	Z	R	I	H	S	A
C	Q	G	I	M	O	C	O	G	F	R	J	T	K	R	S	L
R	T	H	M	R	M	V	L	A	I	S	E	T	Q	D	O	E
T	M	S	A	B	E	Q	N	D	A	R	X	S	H	I	M	N
L	U	N	T	L	M	A	G	J	E	F	T	U	Y	S	O	D
S	I	V	A	H	N	O	S	L	O	J	R	A	G	R	D	A
D	R	X	C	U	I	O	E	H	F	Q	A	V	L	N	O	S
N	O	N	C	B	D	G	S	X	I	T	M	U	I	T	R	G
L	T	G	E	C	A	M	P	U	S	F	U	D	Y	E	J	R
V	I	L	P	N	T	U	B	D	H	G	R	J	O	W	T	A
Z	D	A	T	U	H	N	D	S	T	G	O	L	A	U	L	E
S	U	I	N	A	L	B	I	S	R	X	S	C	B	B	F	C
U	A	S	T	G	E	S	L	A	N	Q	U	E	N	R	S	A
E	C	Q	A	O	L	O	C	U	S	A	M	O	E	N	U	S

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Llegeix amb calma aquest text i busca alguna altra història d'amor de la mitologia.

«Musa, recorda'm per quina afronta causada,
al seu numen, per quin greuge,
la reina dels déus un home forçava,
altament pietós, a provar tants de dols,
a escometre tants d'afanys.
Poden cabre al cor celeste tals ires?...»

VIRGILI, *Eneida* I, 7-10
(Traducció de Miquel Dolç)

Manuscrit il·luminat de l'*Eneida*
de Virgili del segle xv.

La història de Dido i Enees és una de les més boniques del cicle troià i, potser, la més tràgica: «tan imponent esforç va costar donar vida a la nació romana», sentenciava el poeta.

L'*Eneida* ens explica aquesta història. Enees, com ja sabem, és fill d'Afrodita i el troià Anquises, valent guerrier a Troia. Quan aquesta ciutat és destruïda aconsegueix fugir, i s'emporta el seu pare i el seu fill Ascani. Sobre la vida d'Enees pesa la responsabilitat del seu naixement, en ell es preservarà la sang troiana i la seva estirp farà néixer la nació més poderosa de l'univers.

En realitat, hi ha una interpretació, una mica «tramada» més per Virgili, que pels déus. Enees, si va néixer amb el disseny de perpetuar l'estirp troiana. Però en cap moment, enlloc de les fonts gregues, es diu que aquest destí és fundar Roma, ni molt menys. Sí, «Sobirà d'homes», però no el primer en la línia que desembocarà finalment en Juli Cèsar. De la mateixa manera, el fill d'Enees és Ascani, Virgili l'anomena Julus, per dignificar els ances-

tres de la «Gens Iulia», que en definitiva va ser la gran creadora de Roma. Virgili només buscava donar-li a Juli Cèsar un origen diví. Per això va crear, potser, una de les obres més meravelloses de la literatura universal, *L'Eneida*, l'epopeia d'Enees –sobirà d'homes– per arribar a Itàlia. És així com Enees busca arribar al Laci. Malgrat Juno (Hera), que l'odia com odia toda l'estirp troiana, recorda encara la humiliació a la seva bellesa que va fer Paris. És així com la deessa busca ajuda en Èol, el déu dels vents perquè persegueixi Enees i el faci trontollar.

Així comença la història amb Enees i els seus homes, intentant sobreviure a una tempesta, la seva mare Venus (Afrodita) recorre a Neptú (Posidó), perquè ajudi el seu fill. El déu del mar posa les aigües en calma i així Enees i els seus homes arriben a la costa de Cartago, on regna Dido.

La reina rep Enees com si fos un rei. Mentrestat, Venus amb l'ajuda de Cupido (Eros) ha ideat que en lloc de Ju-

lus, que és el nom, ara, d'Ascani, el fill d'Enees, es present Cupido, prenent la forma del petit, que descansa en un dolç son, induït per Hipnos. Enees relata les seves aventures, mentre la reina pren en braços el nen, que la va ferint amb les seves dolces fletxes: «... torno a sentir en mi la cremor de la primera flama...» explica Dido a la seva germana, quan li confessa el seu amor per Enees. Dido no para d'escoltar els relats de l'heroi... «absent d'ell, està veient i escoltant l'absent...» o bé reté en els seus braços el nen, sorpresa de la semblança amb el seu pare. Un dia decideixen sortir de cacera. Allà, els déus tramen unir-los. Es desencadena una tempesta i junts busquen refugi a la amteixa cova, «...van resplendir lluminàries al cel, testimoni de la unió»...

Per a la reina Dido, Enees ja és el seu espòs, no pensa ni per un moment en un amor furtiu i passatger, s'ha oblidat ja que Enees ha de fundar un regne. Enees, per la seva banda, tampoc no pensa massa en això i es queda amb la seva reina, sense preocupar-se de posar en marxa la flota que la reina havia equipat. Però Júpiter (Zeus) no hi està d'acord, Enees ha de continuar el seu viatge, escampar el seu llinatge per la planura del Laci, Enees en canvi es queda amb Dido, i deixa passar l'hivern, sense tenir cura del seu regne, lliurats a les delícies de l'amor. «Que es faci a la mar!» ordena Júpiter, autoritari. Mercuri (Hermes) porta el missatge. Enees queda mut, no sap què fer. Però està segur que ha d'obeir.

Ordena que preparin la flota, però sense fer gaire enrenou, tem per Dido. La reina endevina què passa, és la primera a percebre el que ha de succeir. Però Enees

pensa que no se n'adonarà i que ell mateix li ho podrà explicar en el moment adequat. Dido, desesperada, li demana que no marxi, Enees diu que no actua per la seva pròpia voluntat, «Pervers Amor! A quines vicissituds obligues el cor humà?». Plora la reina, que no para de plorar i suplicar, no deixa cap recurs sense provar, sotmet el seu orgull a la seva desafortunada passió. Arriba el dia de la partida, les veles issades, la voluntat d'Enees és ferma, però les llàgrimes no paren de banyar el seu rostre.

Dido s'adreça a la seva germana, li demana que porti un missatge a Enees, perquè endarrereixi la partida, que no li demana que es quedi, sinó que l'endarrereixi, li demana una treva per al seu dolor. Però Enees no escolta els precis, els déus han tancat les seves orelles als plors, només li queda la voluntat de marxar, unit a la profunda angouxa de la pèrdua. I mentre Enees i els seus homes es fan a la mar, Dido enterra una espasa en el seu cos.

Així, des de les naus, veuen el fum de la pira, no saben de què es tracta. Però és un angouixant presagi, el que els domina... *Ningú no sap la causa de l'imponent incendi, però el pensar en el cruel dolor que angouxa un cor traït i on pot arribar el frenesí d'una dona, s'imposen tristos presagis per l'ànima dels teucres.*

Dido va preferir morir que viure sense ell. Es va animar a estimar, els déus ho havien volgut...

Aquesta és la gran història d'amor de la mitologia.

Adaptat de: <http://www.larevelacion.com/Mitologia/AmoresdeperiplosII.html>

Dido preparant-se per suïcidar-se,
miniatura d'un còdex, segle v dC,
Biblioteca Vaticana.

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Llegeix aquest text i descobreix la història d'aquest símbol.

Durant molt temps per a la majoria de nosaltres el símbol @ era el gran desconegut dels teclats, ja que no es feia servir.

Potser en algun còmic, al costat dels gripaus i les serps que sortien de la boca d'algú mentre deia... ¡¡¡maleïd@ \$#@!!!

El va recuperar de l'oblit l'any 1971 Ray Tomlinson, creador del correu electrònic, que el va fer servir per enllaçar en l'adreça de correu el nom de l'usuari i el nom del servidor.

Però primer, d'on va sorgir aquest símbol? Del llatí. Fa segles, el símbol va sorgir com una lligadura, és a dir, la unió gràfica de dues lletres. El pergami era escàs i car i els escriptors va crear nombroses lligadures per estalviar temps i espai. Davant de les dificultats que plantejaven els textos, sovint havien d'ajuntar lletres (la **a** i la **e**, la **f** i la **l**, la **t** i la **h**), especialment quan arribaven al final d'una línia. El signe @ abreujava la paraula llatina *ad*, un terme petit i versàtil que significava *a*, *cap a*, *a prop* o *en*. L'escribà traçava les lletres amb la part central solapada, i la cua de la **a** cap amunt i girant cap a l'esquerra *et voilà @*

La paraula *arrova*, d'origen àrab, designava una unitat de mesura equivalent a la quarta part d'un quintar, i ja s'usava en el segle XVI l'abreviatura @ per a l'arrova, o la unitat de mercaderia. En el segle XIX, en imposar-se el sistema mètric decimal, aquesta unitat va desaparèixer, encara que es va mantenir el significat d'arrova com a gran quantitat, i en el sistema americà es continua fent servir la @ per indicar el preu unitari, per això es va introduir als teclats de les màquines d'escriure americanes, i d'allà va passar als teclats dels ordinadors.

Actualment, a més de l'ús informàtic, li hem vist altres utilitats, ja que ens sembla una bona solució per fer que una paraula expressi gènere masculí i femení alhora, sense canviar-ne la terminació, especialment en castellà. Aquest tipus d'expressions són políticament correctes, però no lingüísticament són inadmissible, ja que no és un signe lingüístic comparable amb una lletra i, per tant, no hauria d'aparèixer enmig de les paraules.

En català es diu «**arrova**», però en altres llengües té altres noms i es fan servir expressions més descriptives:

- en suec es diu «**alfa-mànega**» (alfaslang)
- en danès, «**a-amb-branca**» (snabel-a)
- en holandès «**cua-de-mico**» (apestaartje)
- en francès, «**caragol**» (scargot)
- en italià, «**caragol de mar**» (chiocciola)
- en noruec, «**briois espiral**» (kanel-bolle)

Adaptat del blog *La llama de Vesta*
<http://clasicascheste.blogspot.com/index.html>

ADJECTIUS I VERB *SUM*

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Relaciona cada adjectiu amb el seu antònim.

- a) Magnus, -a, -um improbus, -a, -um
 b) Pulcher, -chra, -chrum albus, -a, -um
 c) Probus, -a, -um parvus, -a, -um
 d) Laetus, -a, -um foedus, -a, -um
 e) Niger, nigra, nigrum maestus, -a, -um

2 Forma els adverbis de manera a partir dels adjectius següents:

- a) Rectus, -a, -um _____
 b) Severus, -a, -um _____
 c) Pravus, -a, -um _____
 d) Latus, -a, -um _____

3 Indica la persona, el nombre i el temps de les formes següents del verb *sum*; després canvia'n el temps verbal respectant la persona i el nombre.

VERB	PERSONA	NOMBRE	TEMPS	RESULTAT
<i>eramus</i>				
<i>estis</i>				
<i>erant</i>				
<i>sum</i>				
<i>es</i>				
<i>erat</i>				

4 Escriu les síl·labes que falten en aquesta taula, de manera que a cada fila hi hagi dos adjectius encadenats; la síl·laba que tu escriuràs ha de ser l'última de la primera paraula i la inicial de la segona paraula. Els adjectius que formaràs estan en nominatiu singular: n'hi ha de femenins, de masculins i de neutres.

NI		TUS	
VE		TI	CUS
BEL		TUM	
MAG			
PAR		CU	US
DEX		TI	US
PRIS		RUS	

- 5 Completa aquestes expressions llatines amb les formes que hi falten per formar la declinació dels sintagmes nominals següents.

Niger equus		
	Singular	Plural
Nominatiu	Niger equus	Nigri _____
Vocatiu	_____ eque	_____
Acusatiu	Nigrum _____	_____ equos
Genitiu	Nigri equi	Nigrorum _____
Datiu	Nigro _____	_____
Ablatiu	_____	Nigris _____

Nostrum oppidum		
	Singular	Plural
Nominatiu	Nostrum _____	Nostra _____
Vocatiu	_____	_____
Acusatiu	_____ oppidum	_____ oppida
Genitiu	Nostri _____	Nostrorum _____
Datiu	_____ oppido	_____
Ablatiu	_____	Nostris _____

Parva tabula		
	Singular	Plural
Nominatiu	_____	Parvae _____
Vocatiu	_____ tabula	_____
Acusatiu	Parvam _____	_____ tabulas
Genitiu	Parvae tabulae	_____
Datiu	_____ tabulae	_____
Ablatiu	_____	_____ tabulis

Meus liber		
	Singular	Plural
Nominatiu	_____ liber	Mei _____
Vocatiu	mi _____	_____
Acusatiu	_____ librum	Meos _____
Genitiu	mei _____	_____ librorum
Datiu	_____ libro	_____
Ablatiu	_____	Meis _____

SINGULAR I PLURAL

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Escriu en plural les oracions següents:

- a) Proba discipula bonam magistram amat _____
- b) Parva scintilla magnum incendium excitat _____
- c) Poeta malus est _____
- d) Peritus nauta bene navigat _____
- e) Malus poeta foedum librum scribebat _____

2 Llegeix aquesta faula i completa-la amb les terminacions que hi falten.**Lupus et agnus**

Lupus et agn___ in riui rip___ aqu___ potant. Superior stabat lupus et inferior agn___ Agnus paru___ et in-noxi___ est, at lupi audaci___ magna est. Agni et ceru___ lup___ time___ nam lupi agn___ et ceruos deuora___ Agn___ lupum uidet et fug___ tenta___, sed lup___ uidet etiam agn___ et caus___ iniuriæ quæri___ Tu___ causa aqua turbi___ est, dicit. At agn___ respondet: potas superior et aqu___ decurrit ad me. Tamen lupus iniust___ timid___ agnum uulnerat et deuora___ Sic uiri iniust___ fictis caus___ uiros infirm___ et innoxios opprimu___.

Adaptació de la faula de FEDRE, *Lupus et agnus*.**3 Copia els adjectius del text i els substantius amb els quals concorden.**

4 Escriu l'enunciat de tots els verbs que apareixen en el text.

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Analitza i tradueix els textos següents.

TEXT A

Phoebus et Mercurius

Phoebus solis deus est. Etiam musicae deus est. Itaque lyram amat. Graeci fabularum de lyra prima narrant.

Olim Phoebus parvum deum Mercurium ex caelo spectabat. Mercurius puer est. Hodie inter saxa parvus deus testudinem videt, celeriter eam necat; testam servat. Mercurius trans testam chordas ponit et musicam gra-

tam facit. Phoebus musicam audit et ad terram volat; parvum deum laudat et lyram petit.

Mercurius invitus Phoebus lyram dat. Gaudium Phoebi magnum est. Phoebus laetus Mercurio magicum caduceum dat.

N. B. *eam*: Ac sing. f. (*is, ea, id*): aquesta / *solis* Gen sing. m. (*sol, solis*): sol / *testudinem*, Ac sing. (*testudo, dinis, f.*): tortuga

Vocabulari

amo, as, are: estimar
audio, is, ire, iui, itum: sentir, escoltar
chorda, ae, f.: corda (d'un instrument)
de, Prep + Abl: sobre
ex, Prep + Abl: des de
hodie, Adv: avui

invitus, a, um: de mala gana
laetus, a, um: content, feliç
musica, ae, f.: música
Mercurius, ii, m.: Mercuri
Phoebus, i, m.: Febus (Apol·lo)
olim, Adv: una vegada

pono, is, ere, posui, situm: posar
puer, eri, m.: nen
specto, as, are: veure, mirar
testa, ae, f.: closca
trans, Prep + Ac: a l'altre costat

TEXT B

Minotaurus

Non procul a Graecia est Creta, parva insula. Olim Cretae incolae clarum tyrannum, Minoa, habebant. Tyrannus non solum in Creta magna sapientia et sollertia regnabat sed etiam in finitimis insulis terrisque imperium administrabat. Tributa a populis vicinis accipiebat et piratae etiam tyrannum timebant nec inter insulas navigabant. Minos in insula Creta locum clausum habebat ubi monstrum semper habitabat, nam viros et feminas saeve vorabat.

Quotannis tributum ab Athenarum incolis poscebat. Sex pueri et sex puellae tributum erant. Athenis, Theseus, Egei filius, vir intrepidus nec pericula nec monstri famam timebat. Ad Cretam navigare statuit inter pueros puellasque. Ibi cum Ariadnae auxilio in labyrinthum intrat et Minotaurum necat.

Victòria de Teseu sobre el Minotaure, atuell grec.

Vocabulari

Ariadna, ae, f.: Ariadna
Athenae, arum, f.: Atenes
auxilium, ii, n.: ajuda
Creta, ae, f.: Creta
clarus, a, um: cèlebre
claudio, is, ere, clausi, clausum: tancar
Egeus, i, m.: Egeu
insula, ae, f.: illa

intrepidus, a, um: intrèpid, valerós
quotannis, inv.: cada any
labyrinthus, i, m.: laberint
Minos, ois, m.: Minos; Minoa (Ac s.)
Minotaurus, i, m.: Minotaure
monstrum, i, n.: monstre
olim, Adv: fa temps
saevus, a, um: cruel

sapientia, ae, f.: saviesa
sex, Adj num.: sis
sollertia, ae: astúcia, habilitat
Theseus, i, m.: Teseu
tributum, i, n.: impost
voro, as, are, avi, atum: devorar

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Analitza i tradueix el text següent:

Asinus et galli

Galli semper asinum ducebant; asinus sarcinas portabat. Asinus opera et plagis mortuus est et tunc Galli tympana sua pelle fecerunt.

Unus vir interrogat: «Ubi est asinus?» Galli respondent: «se post mortem securum putabat sed aliae plagae congeruntur mortuo».

N. B *congeruntur*: s'acumulen (sobre) / *fecerunt*: van fer / *mortuus est*: va morir / *pelle*: Abl sing. (*pellis*, is, f.): pell / *post mortem*: després de la seva mort / *se*, pron. refl.: se

Adaptació del text de FEDRE,
Fabulae Aesopicae, llibre IV, l.

Sacerdot de Cíbele.

Vocabulari

Galli, orum, m.: sacerdot de Cíbele

alius, a, ud.: un altre

asinus, i, m.: ase

interrogo, as, are: interrogar

opera, ae, f.: esforç

plaga, ae, f.: cop

porto, as, are: portar

puto, as, are: creure, pensar

respondeo, es, ere, di, sum: respondre

sarcina, ae, f.: bagatge, càrrega

securus, a, um: segur, tranquil

semper, Adv: sempre

suus, a, um, Adj: seu, seva

tunc, Adv: llavors

tympanum, i, n.: tambor

ubi, Adv: on

2 Identifica i descriu els adjectius que apareixen en el text.

3 Canvia el temps dels verbs del text: de present a imperfet o d'imperfet a present.

4 Analitza aquesta endevinalla i resol-la.

Aenigma

Ego sum principium mundi

et finis saeculorum:

sum trinus et unus

et tamen non sum Deus

Quis sum?

PRIMA LECTIO LINGVAE LATINAE

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

In prima lectione linguae latinae, in lyceo Minerva, sumus. Lyceum Minerva Valentiae¹ est. Magistra discipulos salutatur: «salvete, pueri et puellae! Ut valete²?». Discipuli magistram salutant: «Salve³, magistra! Bene valemus». Magistra discipulos nomina interrogat.

Marcia dicit:

–«Salve, magistra! Ego sum Marcia. Linguam Latinam et Graecam amo, ergo⁴ primum litterarum baccalaureatum⁵ studeo. Et tu? –interrogat alterum discipulum –Quid tibi est nomen?».

Lucius respondet:

–«Salvete, magistra et Marcia! Mihi nomen Lucius est. Etiam primum litterarum baccalaureatum studeo quia Linguam Latinam, Historiam et Artem musicae amo».

–«Amasne Linguam Graecam?», magistra inquit.

–«Nondum⁶ scio, magistra», dicit Lucius.

Aloisia quoque suum nomen dicit et salutatur:

–«Salvete! Ego Aloisia sum. Linguam Latinam et Graecam quoque studere volo, quia litterae mihi placent⁷».

Magistra dicit:

–«Bene, discipuli et discipulae. Gratias vobis ago⁸ et bonum initium scholaris anni vobis opto. Valete⁹».

Discipuli discipulaeque: «Vale, magistra. Gratias quoque tibi agimus, sed... quid nomen tibi est¹⁰?».

Notes

¹ Valentiae: a València

² Ut valete?: com esteu?

³ Salve (s.) / salvete (pl.): hola

⁴ Ergo: per això; per tant

⁵ Baccalaureatus: batxillerat

⁶ Nondum: encara no

⁷ Mihi placent: m'agraden

⁸ Gratias vobis ago: us dono les gràcies

⁹ Vale (s.) / valete (pl.): adéu

¹⁰ Mihi (tibi, sibi) nomen est: el meu (el teu, el seu) nom és

1 Escriu un diàleg entre dos companys que se saluden per primera vegada. A més del lèxic del text, fixa't en la llista de vocabulari.

Verba urbanitatis // Paraules de cortesia

Quid est?: què hi ha?, què passa?

Quid agis / agitis?: què fas / feu?

Ago bene, male, optime, non bene: estic bé, malament, molt bé

Quomodo vales / valetis?: ut vales / valetis?: Com estàs / esteu?

(Non) valeo / valemus: (no) estic bé / estem bé.

Cur non vales?: per què no estàs bé?

Aeger-aegra / fatigatus-a / indignatus-a sum: estic malalt / cansat / enfadat

Mox valeas!: que et refacis aviat!

Quaeso, sis (si, vis): si us plau

Nihil est, nihili, libenter: de res

In praesentatione // En la presentació

Quis tu es?: qui ets?

Suave te cognoscere est.: és agradable conèixer-te; és un plaer conèixer-te. Encantat de conèixer-te

Quot annos natus/a es?: quants anys tens?

... annos natus/a sum: tinc... anys.

Verba consentionis // Paraules de conformitat

Scilicet. Certe. Vero: per descomptat. Certament

Ita (est), sic (est): sí, és així

Fortasse. Verisimile: potser. Probablement

Bene, recte: bé

Optime: molt bé

Fiat / Licet.: d'acord

Plus minusve: més o menys

Age! Agendum!: va, som-hi!

Euge!: bravo!

Verba dissensionis // Paraules de desacord

Male: mal

Non ita. Minime. Non: així no, en absolut. No

Non intellego: no ho entenc

2 Pots elaborar un horari de classes en llatí. Mira l'apartat et cetera d'aquesta guia.

EXPRESSIONS LLATINES

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Escriu cada expressió llatina en l'oració adequada.

- Curriculum vitae
- Verbi gratia
- Verba movent, exempla trahunt
- Per saecula saeculorum
- Alea iacta est
- Sancta sanctorum
- Aliquando bonus dormitat Homerus

Làpida sepulcral en mosaic d'una nena. Museu del Bardo.

- a) S'ha construït tan bé que perdurarà per sempre, _____.
- b) El meu _____ a casa és la meva habitació. Allà només hi entro jo.
- c) Ja hem fet l'examen. Ara, sí que _____.
- d) Són paraules compostes _____ portamonedes, paraigua i para-sol.
- e) Perquè els altres segueixin el teu exemple cal fer les coses, no n'hi ha prou de dir-les, ja que _____.
- f) Abans de l'entrevista, has de presentar el teu _____ perquè coneguin la teva trajectòria professional.
- g) És un conferenciant d'un nivell altíssim, però es va equivocar en alguna dada, ja se sap, _____.

2 Aparella cada expressió amb el seu significat i localitza-les a la sopa de lletres.

a) Cogito ergo sum	1. Apartat de les coses divines
b) Et cetera	2. Penso, per tant, existeixo (Descartes)
c) Panem et circenses	3. Fins les coses absurdes
d) Ex aequo	4. Davant del dubte, a favor de l'acusat
e) In dubio pro reo	5. Decisió definitiva
f) Totum revolutum	6. I la resta
g) Ultimatum	7. Apartat de les coses sagrades
h) Album	8. Pa i jocs de circ (Juvenal, X, 81)
i) A divinis	9. Tot barrejat, confusió
j) A sacris	10. Llibre en blanc
k) Ad absurdum	11. Amb el mateix mèrit

M	O	L	H	N	A	R	E	T	E	C	T	E	M	V	G
G	S	T	I	U	M	G	B	O	T	U	Y	X	B	O	I
Q	O	D	E	P	H	S	E	D	V	C	D	A	L	P	L
S	E	S	N	E	C	R	I	C	T	E	M	E	N	A	P
I	A	M	G	L	N	S	K	U	A	S	F	Q	G	D	S
N	P	X	R	S	B	C	A	G	I	Z	S	U	O	A	T
I	N	D	U	B	I	O	P	R	O	R	E	O	M	B	B
V	U	K	L	E	G	S	C	G	E	L	I	T	N	S	A
I	T	C	T	Y	H	A	Q	D	F	T	X	R	H	U	C
D	L	C	I	L	S	O	P	T	B	M	V	S	C	R	M
A	J	V	M	A	B	R	M	G	E	U	I	Q	A	D	L
M	N	T	A	F	U	T	A	G	H	B	X	O	B	U	G
G	T	O	T	U	M	R	E	V	O	L	U	T	U	M	F
S	P	I	U	G	I	G	L	K	D	A	S	P	H	C	J
T	Z	L	M	L	Q	O	Y	N	U	M	O	H	E	L	H
C	O	G	I	T	O	E	R	G	O	S	U	M	A	Q	E

CLÀUDIA I LA DEESSA CÍBELE

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Llegeix aquesta història.

Font de Cíbele, Madrid.

El carro que transporta les verges vestals des de Roma cap al port d'Òstia avança sotraguejant sobre les grans llambordes de la calçada. Han quedat enrere la porta de la muralla i les multituds que han contemplat el seu pas amb mirades hostils. Els vianants s'aturen i s'arramben a les vores de la via a mesura que el carro els atrapa i, quan els avança, es queden observant en silenci com s'allunya, amb les vestals movent-se cap a la dreta i cap a l'esquerra. No hi ha veus ni alegria, ningú cantusseja per alleujar el cansament del camí o mantenir el ritme de la caminada. En poques hores Roma ha passat de l'alegria a l'estupor. I l'estupor s'ha convertit en por.

La vestal Clàudia, asseguda al carro entremig de les seves companyes, calla. Ha sentit sobre si els ulls de centenars de romans que buscaven en el seu rostre indicis

de culpabilitat. Ella té la mirada baixa, però li bullen les galtes de vergonya mentre el seu cos roman glaçat. A la seva ment espantada es fa present una vegada i una altra el record de l'última vestal condemnada a mort per haver trencat la seva castedat. Els seus laments inarticulats i aguts, desesperats, es van clavar llavors al seu cervell i ara tornen amb intensitat i cruessa. Torna a veure els seus ulls esbatanats i tèrbols, la boca oberta i desencaxada lluitant per prendre una última alenada d'aire abans d'entrar a la cambra en la qual havia de ser enterada viva. Aquest serà el destí de la Clàudia, la mort espantosa que l'espera si les acusacions contra ella prosperen. La seva castedat ha estat posada en dubte i, des de fa uns quants dies, per tota Roma es murmura que té un amant.

En els setze anys que fa que dura la guerra contra Cartago, els romans han patit mort. Han mort milers d'homes, s'han destruït ciutats, camps i collites, la ciutat està esgotada i el sòl itàlic destrossat. Un oracle havia dictaminat que, per vèncer els cartaginesos, la imatge de la deessa Cíbele s'havia de traslladar des de Frígia a Roma. Aquesta esperança havia sostingut l'ànim dels seus habitants en els últims mesos. El vaixell que transportava la imatge havia d'arribar al port d'Òstia i, des d'allà, remuntant el riu, havia d'arribar al port fluvial de Roma, on l'havien de rebre amb tots els honors. I heus aquí que ahir al migdia, mentre se celebrava la notícia de l'arribada de Cíbele a Òstia, que una altra notícia va colpir els habitants de l'urbs com una pedregada: la nau havia encallat a l'entrada del riu i estava en perill de naufragar. La preocupació es va transformar en pànic quan es va saber que tots els esforços per alliberar-la havien fracassat. Els ulls dels romans es van girar, furiosos, cap a la Clàudia. Era culpa seva que, a les portes de Roma, la deessa Cíbele es negués a entrar.

La Clàudia ha passat la nit en vetlla davant l'altar de Vesta, amb un sofriment tan intens que més d'una vegada ha estat a punt de defallir. Durant la vigília, en el seu cor s'ha obert pas la idea de presentar-se a Òstia, allà on es troba retenguda la imatge de Cíbele. No sap què farà allà ni si aconseguirà deslliurar-se de les acusacions, però hi ha d'anar. Quan, en sortir el sol, la Vestal Màxima ha anat cap al temple per fer les cerimònies matinals, la Clàudia ha sortit a la porta i s'ha llançat als seus peus. S'ha declarat innocent i li ha demanat suport i companyia per sortir a trobar-se amb la deessa.

El públic abarrota el port d'Òstia i contempla en silenci les maniobres per alliberar la nau. Els senyals no poden ser més alarmants quan les vestals arriben a la vora i baixen del carro. El vaixell està escorat enmig del cor-

rent, amb l'aigua a punt d'assaltar la coberta. Hi ha unes quantes xalupes que fan voltes al seu voltant, sense gosar apropar-s'hi. Està a punt de naufragar. La sorra del fons cedeix de sobte i el flanc s'enfonsa un pam més. La Clàudia fa un crit. Cau a terra i la toca amb el front. Es queda així durant uns minuts i al final s'aixeca molt a poc a poc i demana en veu alta que s'apropi una de les xalupes. Lentament es deslliga el cinturó i, quan el patró de la barqueta s'apropa a ella, li dóna un dels extrems i li ordena que el lligui a una de les cordes de remolcar.

El port queda en silenci. Només se sent el xipolleig de l'aigua i el soroll dels remes que s'allunyen de la vora. La Clàudia manté a la mà dreta l'extrem del llarg cinturó i observa com lliguen l'altre a una maroma gruixuda. Quan el patró ha verificat la fortalesa del nus i allunya la barca, la vestal es passa el cinturó per sobre de l'espatlla i, agafant-lo amb totes dues mans, comença a caminar. El cinturó i la maroma es tesen. La Clàudia ni tan sols sent el moment en què la nau es comença a moure al compàs del seu pas. Al port, la gentada conté la respiració. Després d'uniques quantes sacsejades, la nau queda lliure del tot, s'adreça i recupera la línia de flotació. Solca les aigües del Tíber cap a Roma i la multitud esclata en crits d'admiració i de joia. La vestal continua caminant i caminant, sense cap esforç més que estirar suauement el seu cinturó.

Les llàgrimes corren per les galtes de la Clàudia. Dóna gràcies en el seu cor a la mare Cíbele: potser la deessa ha volgut que la seva nau encallés perquè ella pogués proclamar la seva innocència davant de tota Roma.

Aquest fet va succeir el 14 d'abril de l'any 204 aC.

Adaptació del blog *Mujeres de Roma*, d'ISABEL BARCELÓ
<http://mujeresderoma.blogspot.com/>

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

Llegeix aquest text i a continuació respon les preguntes.

Cauen els mites de Roma: la lloba Capitolina té 1.400 anys menys

Primer van caure Ròmul i Rem. Ahir li va tocar el torn a la lloba Capitolina. Els arqueòlegs no deixen canya dreta però, com sempre, Roma continuarà fidel als seus símbols, encara que siguin falsos.

L'any passat es va confirmar que la ciutat és molt anterior al 21 d'abril de l'any 753 abans de Crist, data de la seva fundació llegendària, i que va ser punt de partida del calendari durant molts segles. El descobriment deixava sense el mèrit fundacional els mítics bessons Ròmul i Rem, que se l'havien apuntat durant dos mil·lennis.

Ahir, els bessons es van quedar, a més, sense la lloba que els alletava. Els la va prendre l'anterior superintendent arqueològic de Roma, Adriano La Regina, que ha protegit durant trenta anys el jaciment arqueològic més gran del món. Ningú altre s'hauria atrevit a fer-ho, per por que el «Senatus PopulusQue Romanus», SPQR, l'ajuntament, el tirés des de la roca Tarpeia. S'acceptava, això sí, que els bessons grassonets s'havien afegit a l'escultura de la lloba l'any 1471.

La lloba Capitolina. Museu del Capitoli, Roma.

En un llarg article periodístic, Adriano La Regina, que també és professor d'etruscologia, afirma el que els experts ja sabien: la Lupa Capitolina no és una escultura etrusca del segle V abans de Crist sinó una obra medieval, documentada en el segle IX després de Crist. Es va saber l'any 2000 quan, durant el procés de restauració, es va descobrir que s'havia fos en una peça mitjançant la tècnica del buidat de cera. Però ningú no va tenir el coratge de comunicar-ho als romans. Fins ahir.

Notícia del 18/11/2006

1 Coneixes cap altra representació de la lloba i els bessons a més de la que s'esmenta en l'article?

2 Recordes alguna altra història sobre nens abandonats a prop d'un riu després de néixer?

3 Busca semblances entre l'abandonament de Ròmul i Rem, i els de Moisès i Perseu.

NOM: _____ CURS: _____ DATA: _____

1 Llegeix aquest text i descobriràs la història del símbol &.

Coneixem els dissenyadors Victorio&Lucchino o Dolce&Gabbana, escoltem la música d'Andy&Lucas, llegim els llibres de Plaza&Janés, o bé fullegem el diari Expansión&empleo... entenem el símbol &, però, què és & realment?, d'on ve?... Doncs del llatí!!!

És una lligadura, unió en una grafia de les dues lletres de la conjunció copulativa llatina *et* «i».

et & &

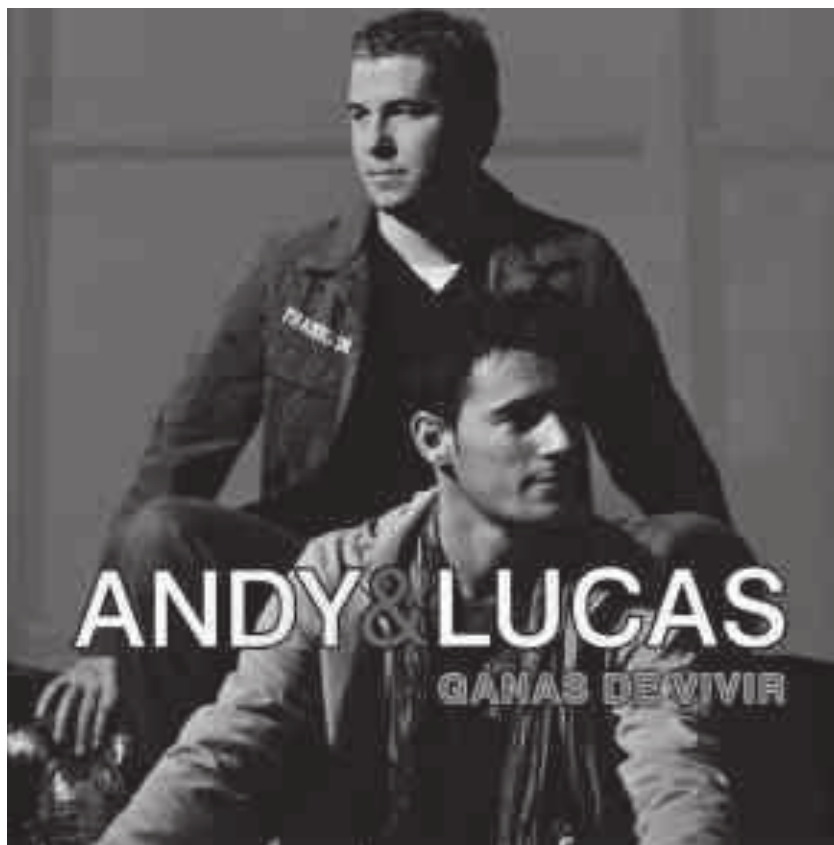
S'anomena *i comercial*, *et*, *ampersand* (en anglès), *esperluette* (en francès).

El nombre anglès *ampersand* ve de l'expressió «and per se and», és a dir, «i (el símbol que) diu per si mateix (i) and» ja que es creu que s'anomenava en últim lloc de l'alfabet, (... X Y Z, &).

En francès *esperluette*, segons el *Trésor de la langue française*, la & era l'última lletra de l'alfabet, que es va anomenar *ête*. Així a l'escola primària els nens recitaven l'alfabet afegint darrere de les paraules llatines «et, per se, et» pronunciades «ête-per se-ête», com una rima divertida que afavoria el record. L'ús va fer que s'anomenés *perluète* o *esperluette*.

En català no es fa servir gaire, ja que la funció de les lligadures és l'economia o la rapidesa a l'hora d'escriure, i en la nostra llengua és més ràpid i senzill escriure i que no pas escriure &.

Adaptació del blog *La llama de Vesta*
<http://clasicascheste.blogspot.com/index.html>

Portada del disc d'Andy & Lucas.